

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1935.

Andra kammaren.

Nr 19.

Fredagen den 15 mars.

Kl. 4 e. m.

§ 1.

Föredrogos, men bordlades åter statsutskottets utlåtanden nr 5 och 39—45 samt första lagutskottets utlåtanden nr 22 och 23.

§ 2.

Ordet lämnades härefter på begäran till herr **Skoglund**, som yttrade: Herr talman! Jag hemställer, att kammaren måtte besluta en till tjugu dagar utsträckt motionstid för Kungl. Maj:ts proposition nr 200 med förslag till lag om ungdomsfängelse, m. m.

Denna hemställan bifölls.

§ 3.

Härpå erhöles ordet av herr **Olsson** i Staxäng, vilken anförde: Herr talman! *Interpellation.* Riksdagen anhöll år 1934 i skrivelse nr 298 till Kungl. Maj:t om utredning och förslag till anordningar i syfte att förbättra landskommunernas räkenskapsväsen.

Ifrågavarande riksdagsskrivelse föranledd av likalydande motioner, i första kammaren av herrar K. E. Johansson och Fritiof Gustafson och i andra kammaren av mig m. fl. I dessa motioner framhölls de allvarliga brister, som på många håll vidlåda landskommunernas räkenskapsväsen.

Första kammarens andra tillfälliga och andra kammarens femte tillfälliga utskott anförde i sina i denna punkt likalydande utlåtanden följande:

»Med motionärerna delar utskottet uppfattningen, att ett rationellt ordnat bokförings- och räkenskapsväsen i den kommunala förvaltningen är av utomordentlig betydelse, såväl för kommunerna själva och deras skattedragande medlemmar som ock för landet i sin helhet med hänsyn till de avsevärda statsbidrag, som för närvarande utgå till uppehållande av skilda grenar av kommunernas verksamhet. En förbättring torde visserligen hava inträtt med bestämmelserna i 1930 års kommunallagar beträffande revisionen, men ännu återstår säkerligen mångt och mycket att fullkomna, innan det kommunala räkenskapsväsendet kan sägas hava blivit rationellt ordnat. Den viktigaste förutsättningen härför synes vara genomförandet av ett enhetligt, överskådligt och lätt användbart bokföringssystem, som möjliggör en både sakligt och siffermässigt grundlig kontroll. Vissa uppslag hava av motionärerna själva angivits, andra åter hava framlagts, uti de ovan refererade utlåtandena. Jämväl ytterligare synpunkter på bokföringsväsendet och kontrollen kräva, om ock ur annan synpunkt, beaktande, såsom den omfattande och mången gång komplicerade finansstatistikens krav samt frågan om rationellt ordnad garanti för medel, som omhänderhavas för kommuners räkning. De synnerligen skif-

Interpellation. (Forts.)

tande förhållandena inom olika kommuner ävensom nödig hänsyn till den självstyrelse, som gällande lag tillförsäkrat dessa, göra realiserandet av motionärernas önskemål till en ömtålig uppgift. En allsidig och grundlig utredning av målsmän för kommunernas och statens intressen samt personer, förtrogna med kommunalförvaltning och räkenskapsväsen i allmänhet, bör därför föregå vidare åtgärder i denna betydelsefulla fråga.»

Den utredning, varom riksdagen förra året hemställde har hittills icke föranlett någon departementschefens åtgärd. Av de ofta återkommande förskingringar under senare tid, inte minst inom kommunalförvaltningarnas område, har dock frågan i hög grad aktualiserats. Beträffande ett flertal av dessa förseelser har såväl frånvaron av effektiv kontroll som även en i hög grad bristfällig och oklar bokföring varit anledning till att dessa förskingringar ej i tid upptäckts.

Då dessa beklagansvärda förseelser i märkbar grad synas öka är denna av riksdagen begärda utredning starkt av behovet påkallad, varför jag anhåller om kammarens tillstånd att till statsrådet och chefen för finansdepartementet få framställa följande fråga:

Har statsrådet för avsikt att tillmötesgå riksdagens förra året framställda begäran om utredning i syfte att förbättra landskommunernas räkenskapsväsen och låta bedriva utredningsarbetet så att förslag inom snar framtid kan föreläggas riksdagen?

Ifrågavarande anhållan blev på begäran bordlagd.

§ 4.

Interpellation. Herr talmannen gav härefter ordet till herr **Lithander**, som yttrade: Herr talman! Med anledning av herr finansminister Wigfors' uttalande den 3 februari 1935 i Örebro enligt referat av T. T., därvid finansministern yttrade beträffande kaffe- och bensinmonopolet bl. a., att »rationaliseringar kunna genomdrivas på ett sådant sätt, att hänsyn toges både till samhällets intresse av ekonomiska framsteg och till de enskildas berättigade krav på arbete och livsuppehälle», ber jag få bringa i erinran den behandling, som de genom redan skedd monopolisering neddämlade fått röna.

En av dem som drabbats av tobaksmonopoliseringen tillställde regeringen den 5 mars 1934 följande skrivelse:

»Till Hans Majestät Konungen och Regeringen.

Beder underdånigast om Eders Majestät ville upptaga till prövning att rättvisa vederfares mig.

Undertecknad beder härmed!

Då jag som innehavare av egen fabrikation av Cigarr och Cigarreigarretter vid Tobaksmonopolets ikraftträdande berövades min inkomst på fabrikationen, utan av mig ansedd skäligen ersättning. Och då 20 år förflutit sedan dess, utan att den skäligen ersättningen kommit mig till del, då jag under dessa år hade kunnat, som alla andra fabrikanter haft ett samlat kapital för min ålderdom i stället ser nöden grinande emot mig, utan eget självförvållande, men med statsmakternas ingripande på den dåvarande fria näringen.

Och då jag på grund av godtyckligt förfarande vid Tobakskommissionens utredning gick förlustig min skäligen ersättning, som det högt och tydligt i Sveriges riksdag yttrades: 'Alla skall ha skäligen ersättning, ingen skall bli lidande!'

Och då jag visavi min inkomst under dessa 20 år anser mig lidande,

Interpellation. (Forts.)

beder jag härmed att den skäligen ersättningen jämte ränta under de gångna 20 åren måtte bliva mig tillerkänd och komma mig till godo.

Underdånigast
Svensk Medborgarinna
Flora Swensson.
F. d. cigarrfabrikant.

Stockholm den 5 mars 1934.»

Till finansminister Wigforss avsändes den 26 juni 1934 följande skrivelse:

»Till Hans Excellens Finansminister Wigforss.

Till min stora förvåning har just nu uppgifter ej överensstämmande med dem jag inlämnat, kommit till min kännedom genom papper insända till Svenska Tobaksmonopolet.

Varför har ej dessa sifferuppgifter kommit mig tillhanda? Utan endast alltid på min förfrågan varför jag ej fått skäligen ersättning har svaret bara varit: Affären går så bra och den får ni ju behålla.

Mitt svar kan aldrig bli annat än: Det är inte frågan, om vad jag har utan vad, som tages ifrån mig, jag har lika rätt till ersättning, som alla andra.

Amanuensen Höjer var nog vänlig att ringa upp mig på min rikstelefon och säga ni skall ingen ersättning ha, men om ni kan skaffa intyg av två vederhäftiga personer att ni icke kan försörja er på er affär så ska ni få ersättning. Detta hände 1916.

Mitt svar blev: 'Detta är mig en omöjlig sak nu, då får jag väl återkomma, när den tiden blir'; och nu har tjugu år gått, nu kan intygen komma av fler än två.

(Ja första julen när monopolet startade hade jag stått och realiserat bort mitt eget fabrikat och stod dagen före julafton och visste inte, om jag skulle få något att sälja eller inte, det fanns inga varor färdiga på monopolet. Det kanske hade varit lämpligt med intyget då?)

Mina bekanta stod häpna över något dylikt i orättvisa, då de visste att jag på min inkomst försörjt min moder, samt dragit försorg om tre minderåriga bröders uppfostran utan någon annan hjälp än mitt hederliga arbete, som blev mig framtaget just i den bästa åldern och då fabrikationen blivit känd och inarbetad i tolv år.

Och vad den uppgivna ersättningssumman beträffar har Centralkommissionen glömt att upplysa om, att fabriksinventarierna ingick däri.

Vidare vill jag fråga vad 194 kronor som inkomst för 1913 — 214 för 1914 betyder, som blivit uppgivet? (ej av mig) det hade inte räckt till etiketter, remsor och lådor för året, mycket mindre, som inkomst. Alla av mig använda etiketter till min fabrikation äro inlämnade flera gånger. Ett exemplar av varje komplett innehållande 4 st. etiketter till varje låda. Dessutom har jag kvar så det räcker att tapetsera ett rum med. Intyg inlämnade om inköpt råtabak av grosshandlare Torsten Molin, grosshandlare Frans Lundberg och grosshandlare Einar Malmberg.

15 st. papper och 6 intyg inalles 21 papper.

Jag börjar fundera var mina inlämnade uppgifter hamnat då utredningen givit så dåligt resultat. Inte för att jag missunnar någon sin rätt, men exempel finnes, då en person, som i sin tur köpte tobak av mig för ett par kronor i taget fick över tre tusen i ersättning. Hans namn var Jonsson och bodde på Döbelnsgatan. Han trodde aldrig att jag talade sanning, då han fick höra, om min ersättning så många sorter i fabrikation och sålt så mycket här i affären, det är inte möjligt. Och tänk alla år framåt det är mycket pengars förlust, sade han.

Interpellation. (Forts.)

Dessutom äro inlämnade uppgifter på till återförsäljning av mitt eget fabrikat: fröken Bina Södergren Malmskillnadsgatan 34, fru Malm Import Regeeringsgatan 45, fru Tiloblin Tobakshandel Dalagatan 56, fru Johansson Sveavägen 96, dåvarande Badstugatan, och herr Gustaf Gyllenhammar, Götgatan 15 — av dessa är intyg lämnade och av mig insända.

Fabrikationen har jag innehaft från 1902 alltså tolv år innan monopolet trädde i kraft, man startar ju ett företag med framåtanda och icke att gå sin undergång till mötes, som nu blivit fallet med mig, då jag blivit berövad min inkomst på fabrikationen utan skäligen ersättning.

Det är mycket pengar under tjugu år, som gått för mig förlorade.

Och därför vore jag tacksam, om finansministern ville ställa till rätta den orättvisa, som blivit mot mig begången och tillämpa för mig: Vi kämpa för rättvisa frihet och bröd

vördsamt
Svensk medborgarinna
Flora Swensson,
f. d. cigarrfabrikant.

Stockholm 26 juni 1934.»

Till finansminister Wigforss riktades ånyo en skrivelse den 5 juli 1934 av följande lydelse:

»Till Hans Excellens Finansminister Wigforss.

Aberopande mina insända uppgifter vill jag härmed vördsamt bedja att något göres att rättvisa vederfares mig.

Vid mitt besök hos tobaksmonopolets direktör Åkerlind hade han icke en aning om vad saken gällde, då han ej fått del därav, utan inkallade en herre, som kom in med papperen, varpå direktör Åkerlind högt uppläste min skrivelse.

Direktör Åkerlind frågade mig hur jag kunnat lämna in det till tobaksmonopolet.

Jag svarade att 'Det är insänt till Kungliga Majestät!'

Direktör Åkerlind yttrade då: 'Det kan väl fröken förstå att tobaksmonopolet inte har med den saken att göra det är staten, som är ersättningskyldig!'

Jag svarade: 'Det är regeringen och inte jag, som lämnade skrivelsen till tobaksmonopolet!'

Direktör Åkerlind hänvisade mig till finansdepartementet, regeringen eller riksdagen. De kan göra något för den här saken, men vi ha inte med det att göra det är före vår tid. Staten, men inte vi är ersättningskyldig.

Och nu vill jag vädja till rättvisan innan jag snart hemlös svälter ihjäl. Trots mitt en gång för all framtid utlärda yrke, startat tillverkning av cigarrer och cigarreigarretter och försäljning i egen affär, varpå jag mig ärligen försörjt, men fick lämna ifrån mig utan skäligen ersättning. Företaget var väl inarbetat, sedan tolv år, när tobaksmonopolet trädde i kraft.

Och då jag i tjugu år sedan tobaksmonopolets tillkomst kämpat för att hålla huvudet uppe.

Och med tanke på vad dessa tjugu år kunnat lämna mig av ekonomisk vinst, på försäljning av eget fabrikat i egen affär.

Kan ingen beskylla mig för att i onödan stridit för min rätt.

Och är mitt hopp att rättänkandet hos statsmakterna skall segra.

Vördsamt
Svensk medborgarinna
Flora Swensson,
F. d. cigarrfabrikant.

Stockholm 5 juli 1934.»

Interpellation. (Forts.)

Finansminister Wigforss har emellertid ingenting åtgjort.

Det är förklarligt att man inom vida kretsar av befolkningen med oro emotser följderna av regeringens monopoliseringsplaner, som skulle beröva tusendens deras levebröd och man förstår, att dessa människor ej vilja lämna sitt nuvarande livsuppehälle och på grund av andras erfarenhet ej våga lita till offentligt uttalade löften om framtida hjälp.

Det nu anförda är endast ett exempel bland många på hur litet verklig hjälp som lämnas och hur hopplöst det ter sig när monopolen taga levebrödet från människor.

Ett annat fall, som blivit följden av tobaksmonopoliseringen gäller en gammal köpman i Jönköping, Anton Gustafsson, Västra Storgatan 1, som i upprepade skrivelser förgäves vänt sig till vederbörande för att från tobaksmonopolet erhålla hjälp.

Ovanstående tvenne exempel på vad monopolisering innebär för vederbörande ber jag få förorda till herr finansministerns granskning och där tillfälle erbjudes att förhjälpa dem till den hjälp, som finansministern den 3 februari 1935 i tal i Örebro utlovat dem som väntas bliva lidande av en fortsatt monopolisering.

Jag anhåller om kammarens tillstånd att till finansministern få rikta följande spörsmål:

Ämnar herr statsrådet och chefen för finansdepartementet med anledning av finansministerns uttalande i Örebro den 3 februari 1935 ingå i prövning och bringa rimlig hjälp i ovanstående relaterade fall eller i andra liknande, där folk kommit i misär på grund av redan införda monopol?

Jämväl denna framställning bordlades.

§ 5.

Anmäldes och godkändes följande förslag till riksdagens skrivelser till Konungen, nämligen:

från statsutskottet:

nr 84, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående rätt för löjtnanterna E. V. Ekman och C. O. Friberg samt furiren H. A. Schollin att tillgodoräkna sig viss tjänstetid för placering i lönehänseende;

nr 85, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställning angående tillfälliga lönetillägg åt vissa vaktmästare och med dem jämförliga befattningshavare; och

nr 86, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående upplåtelse av rätt till bearbetande av icke inmutningsbara mineralfyndigheter å kronojord;

från bevillningsutskottet, nr 88, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om ändrad lydelse av 25 § 2 mom. förordningen den 11 juni 1926 (nr 207) angående tillverkning och beskattning av brännvin;

från andra lagutskottet, nr 87, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med anhållan om riksdagens yttrande angående vissa av den internationella arbetsorganisationens konferens år 1934 fattade beslut;

från jordbruksutskottet:

nr 89, i anledning av väckta motioner om lagstiftning rörande fiskets skyddande mot förorening av vattnet i vattendragen;

nr 90, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ytterligare statsunderstöd till Nedre Årås regleringsföretag i Jönköpings län;

nr 91, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående förlagskapital åt Svenska spannmålsföreningen u. p. a.;

nr 92, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående förstärkning av nionde huvudtitelns anslag till utredning angående jordbrukets skuldsättning;

nr 93, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar om anslag till befrämjande i allmänhet av fiskerinäringen samt till främjande av beredning och avsättning av fisk m. m.;

nr 94, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående understöd åt fiskare vid förlust av eller skada å fiskredskap;

nr 95, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om bekämpande av smittsamma husdjursjukdomar (epizootilag);

nr 96, i anledning av väckta motioner om beredande av möjlighet åt jordbrukare att medelst förbättringsarbete återbetala erhållna stödlån; och

nr 97, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående viss markupplåtelse för utvidgning av universitetets i Uppsala idrottsplats; samt

från riksdagens kansli, nr 75, angående ett rationellt och vinstgivande tillgodogörande av svenska frukter och bär.

§ 6.

Justerades protokollsutdrag.

§ 7.

Ledighet från riksdagsgöromålen beviljades:

herr <i>Sjögren</i>	under	6	dagar	fr. o. m.	den	18	mars,
» <i>Olsson</i> i Rimforsa	»	4	»	»	»	16	»
» <i>Christiernsson</i>	»	6	»	»	»	18	»
» <i>Petersson</i> i Järestad	»	6	»	»	»	18	»
» <i>Hansson</i> i Trollhättan	»	4	»	»	»	20	»
» <i>Brännström</i> i Burträsk	»	6	»	»	»	18	» och
» <i>Lithander</i>	»	2	»	»	»	17	»

Kammarens ledamöter åtskildes härefter kl. 4.22 e. m.

In fidem
Per Cronvall.

Lördagen den 16 mars.

Kl. 11 f. m.

§ 1.

Herr **talmannen** öppnade sammanträdet med följande ord: Med anledning av förlovningen mellan H. K. H. Prinsessan Ingrid och H. K. H. Kronprinsen av Danmark och Island ber jag få uttrycka kammarens välönskan.

Detta yttrande åhördes av kammarens ledamöter stående.

§ 2.

Justerades protokollet för den 11 innevarande mars.

§ 3.

Herr *Olssons* i Staxäng vid kammarens nästföregående sammanträde gjorde, men då bordlagda anhållan att till herr statsrådet och chefen för finansdepartementet få framställa spörsmål angående förbättring av landskommunernas räkenskapsväsen, som nu föredrogs, bifölls av kammaren.

§ 4.

Vidare föredrogs herr *Lithanders* likaledes på kammarens bord liggande anhållan att till herr statsrådet och chefen för finansdepartementet få framställa spörsmål angående beredande av hjälp åt personer, som kommit i misär på grund av redan införda monopol; och blev även denna anhållan av kammaren bifallen.

§ 5.

Till avgörande företogs bevillningsutskottets betänkande, nr 21, i anledning av väckt motion om befrielse från viss skattskyldighet för Davidssonska donationen för jordbrukets främjande i Västbo härad.

I en inom första kammaren av herr *P. Bernhard Nilsson* väckt, till bevillningsutskottet hänvisad motion, nr 45, hade föreslagits, att riksdagen måtte besluta, att Davidssonska donationen för jordbrukets främjande i Västbo härad befriades från skattskyldighet till staten.

Ang. befrielse från viss skattskyldighet för Davidssonska donationen.

Utskottet hemställde, att förevarande motion icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Häremot hade reservation avgivits av *motionären*, vilken ansett, att utskottet bort hemställa, att förevarande motion måtte vinna riksdagens bifall.

Ang. befrielse från viss skattskyldighet för Davidssonska donationen.
(Forts.)

Utskottets hemställan föredrogs; och yttrade därvid:

Herr von Seth: I Västbo härad i Jönköpings län inneha jordbrukarna i allmänhet mindre arealer och befinna sig många gånger i dåliga ekonomiska omständigheter. En del av dem ha därför tidigare utvandrat till Amerika. En av dessa emigranter överlämnade vid sin död en större förmögenhet till sin broder, lanthandlaren och småbrukaren Johan Petter Davidsson. Denne ändrade icke på grund av detta stora arv sin livsföring utan fortsatte att driva sin näring och bryta sten — kanske om möjligt ännu mer än förut. Vid sin död efterlämnade denne Johan Petter Davidsson en stor förmögenhet, varav största delen, över en miljon kronor, enligt hans testamentariska förordnande, var avsedd att gagna jordbruket inom Västbo härad. Räntemedlen skulle användas till »understödjande av jordbruksförbättringar, såsom betesförbättringar, odling och stenröjning eller dylikt samt utdikning av försumpade marker».

Ändamålet med denna donation sammanfaller således i alldeles särskilt hög grad med det ändamål — jordbrukets stödjande och arbetslöshetens lindrande — vartill staten anslår medel. Denna donation är också av utomordentligt stort värde för denna landsända, där, herr talman, såsom jag inledde mitt anförande, jordbrukarna befinna sig i mycket små omständigheter.

I en motion av herr Bernhard Nilsson i första kammaren har yrkats, att den davidssonska donationen skulle befrias från skattskyldighet till staten. Bevillningsutskottet har av principiella skäl icke kunnat bifalla denna önskan. Jag hoppas dock, herr talman, att denna kammare ville beakta denna donations allmännyttiga syfte och framför allt den omständigheten, att avkastningen ju skall gagna just sådana ändamål, vartill staten anslår medel. I förhoppning att kammaren ville beakta dessa synpunkter ber jag få yrka bifall till den av herr Nilsson i Landeryd till utskottets förslag fogade reservationen.

Herr Olsson i Gävle: Herr talman! När utskottet avstyrkt den föreliggande motionen, har detta närmast skett av rent principiella skäl.

Det har av motionären uppgivits, att denna fond skulle inta en särställning. Under utskottets behandling av motionen har emellertid kunnat konstateras, att det runt om i landet, inom flera av våra län, finnes fonder med ungefär samma ändamål och vilka avse sådan hjälp och sådant stöd, att de i det långa loppet skulle öka det beskattningsbara underlaget — just den motivering således, som motionären förebragt. Ur dessa principiella synpunkter kan man icke härvidlag befria denna enda fond från skattskyldighet, när man alltså har klart för sig att detta skulle medföra konsekvenser, som icke nu kunna överblickas. De skatter, som under den gångna tiden ha pålagts denna fond, ha varit relativt höga, närmast beroende på de tvistigheter som uppstodo om densamma och på de processer som därom förts, vilket medfört, att fondbildningen icke kunnat givas sådan karaktär, att den kunnat åsättas ett lägre skattebelopp. Om man i detta avseende strävar efter att få tillbaka något av de utlagda höga skatterna, synes det utskottet som om man borde välja någon annan väg att nå detta mål än genom en allmän skattebefrielse.

Herr talman! Med hänvisning till vad utskottet i övrigt anført hemställer jag om bifall till utskottets förslag.

Vidare anfördes ej. Herr talmannen framställde propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på avslag därå samt bifall i stället till den vid betänkandet fogade reservationen; och biföll kammaren utskottets hemställan.

§ 6.

Å föredragningslistan fanns härefter upptaget statsutskottets utlåtande, nr 5, angående regleringen för budgetåret 1935/1936 av utgifterna under riksstatens femte huvudtitel, inbefattande anslagen till socialdepartementet.

På förslag av herr talmannen beslöt kammaren, att förevarande utlåtande skulle föredragas punktvis samt att vid föredragningen av de särskilda punkterna endast rubrikerna skulle uppläsas.

Punkterna 1—7.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 8.

Lades till handlingarna.

Punkterna 9—14.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 15.

Lades till handlingarna.

Punkten 16, angående riks försäkringsanstalten: avlöningar.

Uti innevarande års statsverksproposition hade Kungl. Maj:t, under åberopande av propositionen bilagt utdrag av protokollet över socialärenden för den 4 januari 1935, i punkten 24 av femte huvudtiteln föreslagit riksdagen att dels godkänna av departementschefen förordad personalförteckning för riks försäkringsanstalten — enligt vilken skulle å ordinarie stat uppföras visst antal nya tjänster —,

dels godkänna av departementschefen förordad avlöningsstat för riks försäkringsanstalten, att tillämpas tills vidare från och med budgetåret 1935/1936, dels ock till riks försäkringsanstalten: avlöningar för budgetåret 1935/1936 anvisa ett förslagsanslag av 1,348,300 kronor.

I samband med Kungl. Maj:ts förslag hade utskottet till behandling förehaft två likalydande motioner, väckta den ena, nr 129, inom första kammaren av herr *Granath m. fl.*, och den andra, nr 404, inom andra kammaren av herr *Bäcklund m. fl.*, vari föreslagits, att riksdagen måtte besluta inrättandet av en ordinarie materialförvaltarbefattning vid riks försäkringsanstalten med placering i lönegrad B 14.

Utskottet, som tillstyrkte Kungl. Maj:ts förslag om uppförande å ordinarie stat av visst antal nya tjänster vid riks försäkringsanstalten, hemställde, att riksdagen måtte, i anledning av Kungl. Maj:ts förevarande framställning samt med avslag å ovanberörda motioner,

a) godkänna i punkten intagen personalförteckning för riks försäkringsanstalten;

b) godkänna i punkten intagen avlöningsstat för riks försäkringsanstalten, att tillämpas tills vidare från och med budgetåret 1935/1936; samt

c) till riks försäkringsanstalten: avlöningar för budgetåret 1935/1936 anvisa ett förslagsanslag av 1,348,300 kronor.

Reservation hade emellertid vid denna punkt avgivits av herrar *Strindlund* och *Svensson* i Grönvik, vilka ansett, att utskottet bort uttala, att resultatet av igångsatt utredning borde avvaktas, innan förändring av riks försäkringsan-

*Ang. riks-
försäkrings-
anstalten.*

Ang. riksförsäkringsanstalten. (Forts.)
staltens ordinarie personalstat vidtoges, samt hemställa, att riksdagen måtte, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å de i ämnet väckta motionerna,

a) godkänna i reservationen intagen personalförteckning för riksförsäkringsanstalten;

b) godkänna i reservationen intagen avlöningsstat för riksförsäkringsanstalten, att tillämpas tills vidare från och med budgetåret 1935/1936; samt

c) till riksförsäkringsanstalten: avlöningar för budgetåret 1935/1936 anvisa ett förslagsanslag av 1,346,900 kronor.

Sedan utskottets hemställan föredragits, anförde:

Herr Strindlund: Herr talman! Vid denna punkt har herr Svensson i Grönvik och undertecknad fogat en reservation, och jag anhåller att med några ord få motivera den ståndpunkt vi där intagit, då vi motsätta oss uppförande på ordinarie stat av 25 av de extra ordinarie tjänstemännen i riksförsäkringsanstalten.

Frågan om uppförande på ordinarie stat av de extra ordinarie i riksförsäkringsanstalten var under riksdagens omprövning så sent som år 1932. Då begärde anstaltsledningen att man skulle flytta upp icke mindre än 123 tjänstemän på ordinarie stat. Riksdagen biföll den gången Kungl. Maj:ts förslag, vilket gick ut på att man icke skulle flytta upp mer än 30 tjänstemän på ordinarie stat. Samtidigt härmed uttalade riksdagen, att man i besparingssyfte borde verkställa en undersökning av ifrågavarande personalförhållanden. I år begäres ifrån anstaltsstyrelsen, att man skall flytta över 96 tjänstemän på ordinarie stat. Statskontoret, som icke velat motsätta sig en uppflyttning i viss utsträckning, tillstyrker för sin del att 92 tjänstemän skola uppflyttas på ordinarie stat. Lönenämnden återigen har föreslagit att 94 tjänstemän skulle överflyttas, medan som sagt Kungl. Maj:t i sin proposition begärt, att 25 av de extra ordinarie skulle överföras på ordinarie stat.

Det är mot detta förslag, som utskottets majoritet har biträtt, vi avgivit vår reservation. Jag medger att man inte egentligen gör någon synnerligen stor besparing i budgeten om man bifaller reservationen och att denna i och för sig icke har någon statsfinansiell betydelse. Men det är av en annan orsak, vi icke velat biträda majoritetsförslaget. Vi anse nämligen att, då frågan om omorganisation av riksförsäkringsanstalten så länge stått på dagordningen, densamma borde lösas först, innan man placerar ett större antal av tjänstemännen på ordinarie stat. Vi erinra oss att frågan om omorganisation av olycksfallsförsäkringen var under riksdagens omprövning år 1926. Då godkändes icke det framlagda förslaget. Riksdagen avvisade propositionen, och huvudskälet härtill var, såvitt jag kan förstå, att man inte kunde ena sig om enligt vilken linje olycksfallsförsäkringen organisatoriskt skulle lösas.

Nu har ju, såsom framgår av propositionen, en särskild sakkunnig tillsatts för att på nytt ta upp frågan om en omorganisation av olycksfallsförsäkringen; denne sakkunnige tillkallades på hösten 34. Jag anser därför att man verkligen borde avvakta resultatet av den pågående utredningen, innan man binder sig för en personalstat av den omfattning, som här föreslås.

Jag ber också att få påpeka en del andra omständigheter i samband härmed. Utskottet har erinrat om vad departementschefen yttrat, nämligen att han av ett utlåtande från den tillkallade sakkunnige låtit övertyga sig om att hinder icke skulle möta för den ifrågasatta uppflyttningen. Men jag vill då erinra om, hur uppdraget till den sakkunnige blev formulerat. Han anmodades avgiva yttrande, i vad mån en centralisering av olycksfallsförsäkringen till

Ang. riksförsäkringsanstalten. (Forts.)

riksförsäkringsanstalten skulle vara av betydelse vid bedömandet av anstaltens anslagsäskanden. Jag vet inte om kammarens ledamöter ha tagit någon bestämd ståndpunkt till frågan, huruvida denna försäkring en vacker dag bör centraliseras till riksförsäkringsanstalten eller ej. Det är möjligt, att så sker, men då frågan var uppe 1926, ville man icke intaga en dylik ståndpunkt. Det var olika linjer som då bröto sig. Jag skall inte förlänga debatten med att nu redogöra för hur förslaget då var utkristalliserat. Jag ber emellertid att få påpeka vad den sakkunnige yttrat angående detta förslag. Från detta utgångsläge uttalar han visserligen, »att hinder icke syntes möta mot genomförande av anstaltens förslag rörande inrättandet av nya ordinarie tjänster» men tillägger dock, »att det kunde ifrågasättas, huruvida tillsättandet av vissa av de ordinarie tjänsterna borde ske tidigare än från och med den dag, med vilken den ifrågasatta centraliseringen av försäkringen genomfördes».

Det är väl detta uttalande, förmodar jag, som också gjort att Kungl. Maj:t endast med tvekan framlagt sitt förslag. I tveksamma fall bör man icke handla, och då jag tror det är klokt att uppskjuta denna placering på ordinarie stat av de ifrågasatta tjänsterna tills frågan om olycksfallsförsäkringens centralisering framlägges, har jag jämte herr Svensson i Grönvik avgivit en reservation, till vilken jag, herr talman, hätmed ber få yrka bifall.

Herr Jansson: Herr talman! Reservanterna ha grundat sin reservation på de förhållanden som herr Strindlund nyss relaterat, det vill säga att en omorganisation av olycksfallsförsäkringsverksamheten skulle kunna åstadkommas inom en nära framtid.

Nu hyser jag den uppfattningen att de personalgrupper, varom här är fråga, egentligen icke böra bli lidande för att statsmakterna icke kunnat ena sig om på vilket sätt denna sociala olycksfallsförsäkring skall organiseras. Jag vill i förbigående säga, att de skäl, som reservanterna anfört, ju äro skäl som statsutskottet för sitt vidkommande mycket ofta brukar använda och som för övrigt äro fullt befogade. Men majoriteten av utskottet anser, att dessa skäl i föreliggande fall icke äro bärande på grund av det sakförhållandet att vi aldrig veta, när ifrågavarande omorganisationsförslag kommer att framläggas. Vi anse därför att de personalgrupper, som det här är fråga om, icke böra, som man säger, få »sitta emellan» på grund av den obeslutsamhetens anda som varit rådande, när det gällt olycksfallsförsäkringen.

Dessutom har den sakkunnige, som närmast har hand om utredningen, sagt, att överförandet på ordinarie stat av dessa grupper av befattningshavare, vilka tillhöra de lägsta graderna inom riksförsäkringsanstaltens tjänstemannakår, i och för sig icke kan ha någon inverkan på den eventuella omorganisationen. Det blir under alla omständigheter nödvändigt att bibehålla dessa tjänstemän. Vilken form försäkringen sedermera kommer att få är ju en sak, som egentligen inte hör hit. Man brukar ju alltid ordna det så principiellt, då en omorganisation av större omfattning genomföres, att de förutvarande befattningshavarna få bibehålla sina tjänster; man försöker åtminstone se till, att det kan ordnas så.

Att vi ansett att man härvidlag borde gå denna framställning till mötes, oaktat Kungl. Maj:t med en viss tvekan framlagt förslaget, beror just på de oproportionerliga förhållanden som äro rådande inom riksförsäkringsanstalten, där endast 20 procent av personalbeståndet äro uppförda på ordinarie stat, medan alla de andra äro på extra ordinarie stat eller extra. Detta är ett förhållande, som icke i längden håller, det må vi komma ihåg. Dessa grupper av befattningshavare känna sig för sitt vidkommande åsidosatta och icke värderade i förhållande till de arbetsuppgifter de ha att utföra. Jag tycker

Ang. riksförsäkringsanstalten. (Forts.)
 därför att det rent av är en rättfärdighetsgärning som riksdagen utför genom att gå med på det förslag, som här föreligger — jag tror inte jag behöver motivera den saken vidare. Jag tror att man tryggt kan lugna reservanterna med att ett bifall till utskottets förslag icke kommer att inverka det allra ringaste på omorganisationen. Ur kostnadssynpunkt har ju saken alls ingen betydelse. Det gäller här en merkostnad på ungefär 1,400 kronor per år, vilket icke förefaller så avskräckande.

Det är så vi ha sett denna sak och därför, herr talman, ber jag få yrka bifall till utskottets hemställan.

Häruti instämde herr *Magnusson* i Skövde.

Herr Strindlund: Herr talman! Jag fäste mig vid ett uttryck i den motive-ring för utskottsmajoritetens ståndpunkt, som herr Jansson nyss förebragt. Utskottet ville icke, sade han, att tjänstemännen skulle »sitta emellan» på grund av att staten icke kommit sig för att lösa denna organisationsfråga.

Jag vill då påpeka att i och med fjolårets beslut, då icke ordinarie blevo berättigade till pension, har icke detta uttryck »att sitta emellan» samma fog för sig som tidigare. Därtill skulle jag också vilja säga, att visserligen råder det en disproportion emellan ordinarie och icke ordinarie befattningshavare vid detta verk, men när vederbörande togo anställning som tjänstemän i riksförsäkringsanstalten, visste de ju allesamman, att de strängt taget icke kunde bli ordinarie, förrän en organisation för verket blivit uppbyggd. Vid deras anställning i verket visste de således om de förhållanden, som voro rådande där.

Vidare yttrades ej. Herr talmannen framställde propositioner dels på bifall till utskottets hemställan i förevarande punkt, dels ock på bifall till den vid punkten fogade reservationen; och förklarade herr talmannen sig anse svaren hava utfallit med övervägande ja för den förra propositionen. Herr Strindlund begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller statsutskottets hemställan i punkten 16 av utskottets förevarande utlåtande nr 5, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit den vid punkten fogade reservationen.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, företogs omröstning med tillämpning av upprensingsförfarandet; och befanns därvid flertalet hava röstat för ja-propositionen, vadan kammaren bifallit utskottets hemställan i förevarande punkt.

Punkterna 17—40.

Vad utskottet hemställt bifölls.

*Ang. statens
tvångsarbets-
anstalt i
Landskrona
m. m.*

Punkten 41, angående statens tvångsarbetsanstalt i Landskrona och statens alkoholistanstalt därstädes: avlöningar.

Under punkten 49 av förevarande huvudtitel hade Kungl. Maj:t föreslagit riksdagen att

Ang. statens tvångsarbetsanstalt i Landskrona m. m. (Forts.)

dels godkänna av departementschefen förordad personalförteckning för statens tvångsarbetsanstalt i Landskrona och statens alkoholistanstalt därstädes,

dels godkänna av departementschefen förordad avlöningsstat för berörda anstalter, att tillämpas tills vidare från och med budgetåret 1935/1936 samt av innebörd, bland annat, att ett personligt lönetillägg å 900 kronor för år beräknats för viss befattningshavare,

dels ock till statens tvångsarbetsanstalt i Landskrona och statens alkoholistanstalt därstädes: avlöningar för budgetåret 1935/1936 anvisa ett förslagsanslag av 98,800 kronor.

Utskottet, som ansett sig böra avstyrka förslaget om personligt lönetillägg till en befattningshavare, hemställde, att riksdagen måtte

a) godkänna i punkten intagen personalförteckning för statens tvångsarbetsanstalt i Landskrona och statens alkoholistanstalt därstädes;

b) godkänna i punkten intagen avlöningsstat för berörda anstalter, att tillämpas tills vidare från och med budgetåret 1935/1936; samt

c) till statens tvångsarbetsanstalt i Landskrona och statens alkoholistanstalt därstädes: avlöningar för budgetåret 1935/1936 anvisa ett förslagsanslag av 97,900 kronor.

Efter föredragning av utskottets hemställan yttrade:

Fru Nordgren: Herr talman! Statsutskottet har under denna punkt avstyrkt ett i statsverkspropositionen framlagt förslag om ett personligt lönetillägg av 900 kronor åt direktören vid statens tvångsarbetsanstalt i Landskrona, herr C. Gülich. Som motivering för avstyrkandet anför utskottet principiella skäl och hänsynen till de konsekvenser, ett bifall till Kungl. Maj:ts förslag skulle medföra.

Denna fråga har tidigare varit föremål för riksdagens behandling i anledning av en motion i första kammaren år 1930. Vid ifrågavarande tillfälle motiverade man emellertid sitt avslagsyrkande med, att man ville låta direktörens lönefråga anstå till dess frågan om lösdruvarlagens revision bleve avgjord. Jag skall här icke yttra mig om de konsekvenser, ett bifall till Kungl. Maj:ts förslag skulle kunna få, men jag vill framhålla, att jag anser det orimligt begärt, att en tjänsteman vid en anstalt skall på detta sätt år efter år behöva vänta på den förbättring i sina löneförmåner, som han vid tidigare tillfällen förespeglats, och att detta icke heller kan vara till gagn för arbetet inom vederbörande anstalt.

Anstaltsstyrelsen har ju också vid upprepade tillfällen och senast i samband med avlämnandet av förslag till kostnadsstat för anstalten, för kommande budgetår, förordad en förbättring av direktörens löneförmåner. En löneförbättring nu torde vara särskilt motiverad med hänsyn till den ökning i hans arbete, som är förenad med skötseln av anstaltens stora tvättinrättning för vars tillkomst och förseende med arbete direktör Gülich nedlagt ett stort och förtjänstfullt arbete.

Vidare anför statsutskottet att det anser, att den lönegrad vari direktör Gülich placerats, med hänsyn såväl till anstaltens storlek som ock till de arbetsuppgifter, som äro förenade med tjänsten i fråga, är lämpligt avvägd. Jag tror emellertid, att man i allmänhet har gjort den erfarenheten, att det kvinnliga klientel, av den art anstalten i Landskrona inrymmer, icke hör till det mest lättskötta, och man torde ej heller kunna säga att de arbetsuppgifter, som åligga chefen för denna anstalt, icke äro av krävande art.

Även om man i likhet med mig anser, att det system, vartill denna anstalt hör, icke är tillfredsställande, måste man dock anse det rimligt, att, så länge

Ang. statens tvångsarbetsanstalt i Landskrona m. m. (Forts.)
vi ha det kvar, här ifrågavarande personal bör vara likställd med personalen vid andra liknande inrättningar och icke, såsom nu är fallet, känna sig åsidosatt. Icke minst av detta skäl ber jag, herr talman, att få yrka bifall till Kungl. Maj:ts förslag.

Herr Jansson: Herr talman! Det är klart, att man kan föra fram motiv av olika slag för en löneförhöjning sådan som denna. Inom statsutskottet ha vi emellertid ansett, att dylika arvodestillägg, eller om man så vill kalla dem, personliga lönetillägg till en i stat fastställd lön icke lämpligen böra beviljas. Man skapar genom dylika personliga lönetillägg lätt nog prejudikat, och sedan komma från alla möjliga håll krav att framställas på att få ett personligt lönetillägg så snart man tycker, att lönen är för liten. Vi ha nödgats gå emot dessa personliga lönetillägg litet varstans inom förvaltningen, och jag tror, att det är klokt att så göra. Om man anser, att en löneställning är för låg och icke svarar mot de arbetsuppgifter, som vederbörande befattningshavare har att utföra, bör man verkställa en lönereglering men icke såsom här föreslå ett personligt lönetillägg. Det vore det sämsta tänkbara systemet, om riksdagen på detta sätt gång efter annan skulle reglera lönerna.

Vi ha inom utskottet icke kunnat finna, att det inträffat några sådana förändrade förhållanden i hithörande avseende, sedan denna anstalt inrättades, att den löneplacering, som vid anstaltens inrättande verkställdes, icke längre kan anses motsvara vederbörandes arbetsuppgifter och ansvar. Jag vill för övrigt i detta sammanhang framhålla, att vi ha en hel del anstalter, vilkas föreståndare äro placerade i motsvarande lönegrad, utan att det dock därvidlag ifrågasatts någon förändring i lönen. När man som skäl för en löneförhöjning i detta fall anför tillkomsten av tvättinrättningen, vill jag å min sida framhålla, att den filial till anstalten, som tidigare fanns i Hildursro, numera nedlagts, en omständighet som sannerligen icke bidrager till att vålla föreståndaren några ökade bekymmer eller större besvär. Inom utskottet ha vi tänkt även härpå men framför allt på den omständigheten, att man, när man anser att en löneställning icke motsvarar vederbörandes arbetsuppgifter, bör ta steget fullt ut och säga, att den och den befattningen bör uppföras i den och den lönegraden. En sådan uppflyttning bör emellertid ske först efter en utredning av den organisation, som har att taga befattning med dessa förhållanden, i detta fall närmast lönenämnden, så att förhållandena bli i största möjliga grad likartade. Detta är ett mycket rejälare sätt att gå tillväga än att bevilja sådana här rent personliga tillägg, vilka endast vålla kostnader och arbete och förtret bland en hel del människor. Det är dessa synpunkter, som gjort sig gällande inom utskottet, och jag ber med det anförda, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Fru Nordgren: Herr talman! Det är mycket möjligt, att det förhåller sig så, som herr Jansson säger, nämligen att man här bort gå fram på den linjen, att man begärt uppflyttning i högre lönegrad. Den frågan har ju också som jag förut framhållit varit föremål för riksdagens prövning, men avvissats under motivering, att därmed finge anstå, tills den ifrågasatta revisionen av lösdrivarlagen kunde genomföras. Nu vet man ju icke, när denna ändring kan komma att ske; den saken står ännu i vida fältet.

Här har ju Kungl. Maj:t föreslagit ett personligt lönetillägg. Jag hyser den uppfattningen att Kungl. Maj:t valt den form för en löneförbättring åt direktör Gulich som den funnit lämpligast.

Till herr Jansson skulle jag vilja säga, att den anstalt, som man väl närmast skulle kunna jämföra den här ifrågavarande anstalten med, torde vara an-

Ang. statens tvångsarbetsanstalt i Landskrona m. m. (Forts.)
 stalten i Svartsjö, och vid den anstalten är direktören placerad tre lönegrader högre, om jag icke tar fel.

Slutligen vill jag framhålla, att om man vill vinna några resultat av verksamheten vid anstalten i Landskrona, böra lönerna för personalen icke hållas så låga som de nu äro, ty därigenom gör man det omöjligt att till anstalten förvärva personer, som äro lämpliga och skolade för sina uppgifter.

Herr talman! Jag vidhåller mitt yrkande.

Vidare anfördes ej. Herr talmannen gav propositioner på de under överläggningen framkomna yrkandena; och blev utskottets hemställan av kammaren bifallen.

Punkterna 42—53.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 54.

Lades till handlingarna.

Punkterna 55—61.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Härefter föredrogs *punkten 62*, angående bidrag till uppförande eller inrättande av arbetshem; och anförde därvid:

Ang. uppförande eller inrättande av arbetshem.

Herr **Eriksson** i Falun: Herr talman! Som kammaren finner, har statsutskottet under denna punkt avstyrkt den motion, som jag tillsammans med några andra av kammarens ledamöter framburit i denna fråga. Det är icke min mening att yrka bifall till motionen, då jag mycket väl vet, att det icke är möjligt för en enskild riksdagsledamot att få riksdagen att gå emot ett enhälligt statsutskott.

Jag har emellertid velat säga några ord om den motivering, som statsutskottet i detta fall förebragt. Jag har ju själv suttit i statsutskottet och vet följaktligen, att det icke alltid är så lätt att få en bärande motivering för avslag, och att man därför tillgriper den motivering, man möjligen kan finna användbar. Så har man också gjort i detta fall. Beträffande den invändning, som av utskottet gjorts, nämligen att det icke skulle vara riktigt klart, hur det förhåller sig med den disciplinära möjligheten att anordna en sluten avdelning på sätt, som motionärerna tänkt sig, vill jag säga, att den utredning, som finns, är så tydlig, att varken statsutskottet eller någon annan behöver fundera på den saken. Denna fråga är utredd av fattigvårdskommitténs sekreterare, vilken också utarbetat lagen, nämligen häradsförvalding Linder. Jag tror, att han besitter tillräcklig kompetens i denna fråga, och han har som utskottets ledamöter nog veta avgivit ett skriftligt utlåtande i saken.

Sådan den slutna avdelningen är tänkt skulle den närmast bli en del av varje arbetshem. Det finns slutna och öppna arbetshem, och likaväl som man kan ha ett hem helt slutet, kan man naturligtvis också anordna en sluten avdelning vid ett öppet hem. Jag kan sålunda nämna, att vid Långmora arbetshem har förelegat förslag att inrätta en sluten avdelning. Ritningarna äro utarbetade, och allt är klart i det avseendet. Det anses nu ligga helt inom lagens ram, att man för att slippa ha en sluten avdelning vid varje arbetshem, där så befinnes erforderligt, skall kunna inrätta en dylik avdelning, avsedd för samtliga arbetshem, varvid man till denna avdelning skulle kunna över-

Ang. uppförande eller inrättande av arbetshem. (Forts.)
flytta svärdisciplinerbara interner, vilka vid överflyttningen likväl i fortsättningen skulle anses tillhöra det hem, varifrån överflyttningen ägt rum.

Det får som sagt anses fullt klart utrett av våra juridiska experter, att denna anordning ligger helt inom de möjligheter, som lagen anvisar. Nu förstår jag icke av vilken anledning statsutskottet kommit att hysa sina farhågor, ty man tror väl ändå icke, att motionärerna framlagt denna motion utan att först ha undersökt den juridiska sidan av frågan.

Vad själva sakfrågan beträffar vädjar jag till regeringen att till nästa års riksdag framlägga förslag till frågans lösning. Detta är en trängande nödvändighet. Olika förslag hava framlagts för ordnandet av denna angelägenhet. Den ursprungliga tanken var, att staten skulle uppföra en anstalt vid Svartsjö. Härtill sade emellertid anstaltens styrelse nej, och departementschefen ville inte heller vara med om denna utväg, som ju för övrigt erbjuder en hel del svårigheter. Därför återstår ingen annan utväg än att antingen anordna en sluten avdelning vid varje arbetshem eller ock ordna frågan på sätt i motionen föreslagits, vilken visat sig vara den för statsverket billigaste. Skola våra arbetshem fylla sin uppgift — jag talar här av mångårig erfarenhet — måste man ha möjlighet till vissa disciplinära åtgärder, som man nu icke har. Man måste vid de öppna anstalterna ha möjlighet att tillgripa en omedelbar isolering på en sluten anstalt eller avdelning. Här föreligger ett trängande behov, och jag vädjar till regeringen att till nästa års riksdag framlägga förslag i detta avseende. Det kan helt enkelt i längden icke få fortsätta som hittills, nämligen att man inom våra arbetshem är i saknad av effektiva isoleringsmöjligheter. Det kan vid ett tillfälle finnas en eller ett par oroliga andar, som kunna behöva isoleras, och kan man bara isolera dem, är all oro borta. Finnes icke denna möjlighet föreligger fara för att disciplinen skall sönderbrytas. Detta är erfarenheten från samtliga arbetshem, och under sådana förhållanden bör man väl också bereda vederbörande de isoleringsmöjligheter, som av motionärerna ifrågasätts, särskilt som de därmed förenade kostnaderna äro relativt ringa.

Herr talman, jag har endast velat framföra dessa synpunkter, och jag har intet yrkande.

I detta yttrande instämde herrar *Osberg, Gustafson* i Kasenberg, *Holmström, Pettersson* i Rosta och *Beck*.

Herr **Jansson**: Herr talman! Det vore ju egentligen alldeles onödigt att yttra sig i denna fråga, när den föregående talaren, som ju är en av motionärerna, icke framställt något yrkande.

Jag måste emellertid säga, att jag tycker, att han icke var riktigt vänlig mot statsutskottet. Nog lär väl han som gammal ledamot av statsutskottet ha klart för sig, att man där försöker att så sakligt som möjligt behandla de föreliggande ärendena. Så har också skett i denna fråga. Statsutskottet delar fullständigt motionärernas uppfattning om, att det kan vara både nyttigt och nödvändigt att anordningar i det syfte, som motionärerna angivit, komma till stånd. Statsutskottet har emellertid enligt gammal tradition ansett, att det i första hand bör åligga Kungl. Maj:t att granska föreliggande förslag och sedan inkomma till riksdagen med framställning i ärendet. Sedan hjälper det inte, om frågan blivit väckt av mer eller mindre framstående motionärer i kammarerna. Det måste vara lika för alla, det är min uppfattning.

Dessutom vill jag säga beträffande den principiella frågan, att herr Linders uttalande gäller ju mera vad som står i fattigvårdslagen, men han har tillagt, att det torde hända, att reglementena för arbetshemmen borde ändras. Vem

Ang. uppförande eller inrättande av arbetshem. (Forts.)

som skall verkställa denna ändring eller vem som har fastställt dessa reglementen, känna vi inte till, men vi anse, att Kungl. Maj:t bör taga saken under övervägande. Frågan ligger hos Kungl. Maj:t och jag förmodar, att den kommer att få en tillfredsställande lösning. Kammaren kan därför med lugnt samvete bifalla utskottets förslag.

Chefen för socialdepartementet, herr statsrådet **Möller**: Herr talman! Att detta ärende icke kommit inför riksdagen i form av en kungl. proposition, beror helt av finansiella skäl. Med den motivering för avslaget på motionen, som statsutskottet presterat, betyder det ju närmast en anmaning till Kungl. Maj:t att nu inte längre vänta med att lägga fram proposition. Jag kan gott säga, att jag personligen är intresserad av att denna sak blir löst.

Vidare yttrades ej. Utskottets hemställan bifölls.

Punkterna 63—83.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 84.

Lades till handlingarna.

Punkterna 85—95.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Vid härpå skedd föredragning av *punkten 96*, angående bidrag till uppförande eller inrättande av tuberkulossjukvårdsanstalter, lämnades på begäran ordet till

Ang. uppförande eller inrättande av tuberkulossjukvårdsanstalter.

Herr **Bengtsson** i Norup, som anförde: Herr talman! Denna punkt gäller statsbidrag till uppförande av tuberkulossjukvårdsanstalter. Till dessa anstalters uppförande har ju sedan flera år tillbaka utgått ett statsbidrag av 1,200 kronor per säng. Nu har emellertid reservationsanslaget, som uppgår till 470,000 kronor, visat sig vara för litet, och detta torde rätt mycket bero på, att kustsanatoriet Apelviken behöver nära en tredjedel av anslaget — och därom skall jag inte säga annat, än att det är sanatoriet väl unnat. Men detta har fört med sig, att ett län som vårt, Kristianstads län, som på grund av tuberkulosens ganska svåra art i länet beslutat bygga ytterligare en paviljong med ett 70-tal platser och därför skolat erhålla omkring 80,000 kronor i statsbidrag, icke kunnat få något statsbidrag därför att anslaget icke räckt till. Landstingets förvaltningsutskott har emellertid beslutat att förskottera dessa 80,000 kronor, så att vi under detta år skola kunna bygga anstalten, vilken drager en kostnad av över 200,000 kronor.

Nu har jag inte tänkt att här framställa något yrkande om ändring, men då chefen för socialdepartementet är närvarande, ber jag att av honom få ett uttalande, att, då Kungl. Maj:t begär nästa reservationsanslag för detta ändamål, Kristianstads län kommer att inrymmas däri och erhålla de 80,000 kronor, som vi nu förskotterat för att erhålla denna nödvändiga byggnad, så att vi inte behöva vänta med dess uppförande till nästföljande budgetår. Jag vore mycket tacksam, om jag kunde få ett svar på denna min begäran.

Herr **Persson** i Fritorp instämde häruti.

Andra kammarens protokoll 1935. Nr 19.

Ang. uppförande eller inrättande av tuberkulossjukvårdsanstalter. (Forts.)

Härefter yttrade:

Chefen för socialdepartementet, herr statsrådet **Möller**: Herr talman! Jag är oviss, huruvida jag uppfattat herr Bengtssons i Norup fråga riktigt. Gäller det att här på stående fot avge ett löfte att av det anslag, som nu beviljas, Kristianstads län också skall få sin andel, eller gäller det endast ett uttalande beträffande möjligheten att få ett bidrag till tuberkulosanstalterna för ett kommande år? Då det sistnämnda torde avses, kan jag meddela, att anledningen till att man prutat på dessa belopp är densamma, som gjort, att det slutna arbetshemmet i Västergården icke är upptaget, nämligen rent statsfinansiella skäl. För min del hyser jag inte den ringaste tvekan om, att såväl Kristianstads som Kronobergs län och även ett tredje län, Skaraborgs län, böra ha bidrag efter vanliga grunder, när de bygga dessa tuberkulossjukvårdsanstalter, och det är min förhoppning, att den finansiella situationen om möjligt redan nästa år skall kunna skapa förutsättningar för att man skall kunna begära detta anslag av riksdagen.

Herr **Bengtsson** i Norup: Herr talman! Naturligtvis menade jag kommande budgetår, ty man kan ju inte taga något där ingenting finns att taga, och jag har inte begärt att detta anslag nu skulle ökas.

Jag skall med tacksamhet notera mig till minnes herr statsrådets löfte, att vi skola få statsbidrag under ett kommande budgetår.

Efter härmed slutad överläggning blev utskottets i punkten gjorda hemställan av kammaren bifallen.

Punkterna 97—115.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 116.

Lades till handlingarna.

Punkterna 117—124.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 125.

Lades till handlingarna.

*Ang. över-
ståthållar-
ämbetet.*

Punkten 126, angående överståthållarämbetet: avlöningar.

Kungl. Maj:t hade i punkten 130 av förevarande huvudtitel föreslagit riksdagen att

dels godkänna av departementschefen förordad personalförteckning för överståthållarämbetets kansli,

dels godkänna av departementschefen förordad avlöningsstat för överståthållarämbetet att tillämpas tills vidare från och med budgetåret 1935/1936,

dels ock till överståthållarämbetet: avlöningar för budgetåret 1935/1936 ansiva ett förslagsanslag av 113,200 kronor.

I samband med Kungl. Maj:ts förevarande förslag hade utskottet till behandling förehaft två likalydande motioner, väckta den ena, nr 36, inom första kammaren av herr *Trygger* och den andra, nr 195, inom andra kammaren av herrar *Höglund* och *Ossbahr*, vari föreslagits, att riksdagen måtte vidtaga så-

Ang. överståthållarämbetet. (Forts.)

dan ändring i överståthållarämbetets stat, att dels en av ämbetets nuvarande notariebefattningar i lönegraden B 24 utbyttes mot en befattning såsom assessor i lönegraden B 27 samt en ny notarietjänst inrättades i lönegraden B 21, dels och sekreteraren tillerkändes en årlig avlöningsförstärkning av 2,500 kronor.

Utskottets hemställan innefattade, att riksdagen måtte, med avslag å de i ämnet väckta motionerna, bifalla Kungl. Maj:ts förslag.

Utskottets hemställan föredrogs. Därvid yttrade:

Herr Höglund: Herr talman! Jag har tillåtit mig att på denna punkt ställa ett förslag i överensstämmelse med en framställning från överståthållarämbetet.

Jag har väckt min motion även i min egenskap av kommunalman, om jag förs åberopa något sådant i dessa dagar, då jag ju blivit framställd såsom »Stockholms stads fiende nr 1». Det förefinns nämligen inte blott ett statligt utan även ett kommunalt intresse, att det på överståthållarämbetets kansli finns tillräcklig arbetskraft och att lönerna för tjänstemännen äro rättvisa och rimliga i förhållande till motsvarande poster på andra håll inom statsförvaltningen.

Utskottet har avstyrkt motionen i båda dessa hänseenden, både vad beträffar en förstärkning av arbetskraften på kansliet och i fråga om ett lönetillägg åt sekreteraren. Utskottet erkänner emellertid, att vissa skäl kunna åberopas beträffande yrkandet om ökad arbetskraft, men säger, att den frågan bör tagas upp först i samband med en allmän omprövning av personalbehovet även på länsstyrelserna, och då en sådan prövning torde vara nära förestående, har utskottet kommit till den uppfattningen, att man kan undanskjuta det här förslaget. Jag kan inte finna, att en sådan argumentering har någon verklig styrka. Om det är visat, som jag vågar påstå att det är, i överståthållarämbetets framställning och i motionen, att arbetskraften är otillräcklig på överståthållarämbetets kansli med hänsyn till de i hög grad ökade arbetsuppgifter, som man fått under den senaste tioårsperioden, kan det ju inte vara något skäl att sammankoppla frågan om den föreslagna ökningen av arbetskraften med frågan om länsstyrelsernas arbetskraft. Ty om länsstyrelserna behöva ökad arbetskraft eller inte, så har ju det icke något sammanhang med överståthållarämbetets förhållanden, och det är klart bevisat, att behov föreligger av ökad arbetskraft. Jag måste därför hemställa till herr socialministern att åtminstone till nästa år, alldeles oavsett om denna större allmänna omprövning skett eller inte, verkligen taga upp frågan om en förstärkning av arbetskraften på överståthållarämbetet för sig, om så skulle visa sig nödvändigt.

Vad beträffar sekreterarens avlöning så har statsutskottet nöjt sig med att hänvisa till, att denna fråga var föremål för ingående prövning 1926, och man åberopar ett uttalande av departementschefen, som statsmakterna då anslöto sig till. Jag tycker det är ganska egendomligt, att inte utskottet upptager till prövning de argument, som framläggas av motionärerna. — Jag vill inflicka, att motionen icke har någonting med partier att skaffa, den är understödd av en så utpräglad högerman som herr Ossbahr, utan är en rent saklig fråga. Vi ha emellertid visat, dels att sekreterarens funktion delvis är av annat slag än man här åberopar — det är ju visat och styrkt i överståthållarämbetets framställning och i motionen — dels att arbetsuppgifterna och därmed åtföljande ansvar i högsta grad ökats sedan 1926 i motsats till vad som torde vara förhållandet inom länsstyrelserna. Stockholms stad har ju växt med omkring 100,000 människor sedan den tiden, och därmed har också kravet på

Ang. överståthållarämbetet. (Forts.)

denna post och därmed följande ansvar växt ganska väsentligt, varför det måste anses rimligt och berättigat, vad som är äskat från överståthållarämbetets sida och vilket vi i vår motion också velat understryka.

Jag tillåter mig med hänsyn härtill, herr talman, att yrka bifall till motionen i båda dessa avseenden.

Med herr Höglund förenade sig herr *Ossbahr*.

Herr **Jansson**: Herr talman! Detta är ju i princip samma fråga som varit uppe tidigare, då vi diskuterade personligt lönetillägg. Det finns inga andra skäl, och herrarna få verkligen finna sig i, att denna fråga tages upp i ett sammanhang, om så anses, att löneförmånerna äro för ringa och behöva ökas. Det går inte an att styckevis taga upp än den ena än den andra delen av lithörande spörsmål.

Vad angår överståthållarämbetet lärer arbetsbördan där icke i någon väsentlig mån vara mera betungande eller utökad sedan 1926 än vad fallet är med länsstyrelserna. Inom länsstyrelserna föres ju en bitter klagan över synnerligast de lägre tjänstemännens kolossalt usla ställning, och man kan inte vara blind för annat än att det blivit ett proletariat inom länsstyrelserna och måhända även inom överståthållarämbetet — det sistnämnda känner jag inte så noga till, men man kan antaga, att det är samma förhållande där. Detta är en sak, som måste vinna beaktande och komma till samfällt övervägande från Kungl. Maj:ts sida. Det finns ingen möjlighet att vi här i riksdagen och synnerligast inom utskottet och dess tredje avdelning skulle förklara oss fullt kompetenta att vidtaga en alldeles rättvis anordning. Då skulle man, som jag nämnde förut, endast taga hänsyn till, från vilket håll frågan kommer, om det är ett håll, som man har särskilt förtroende för. Men dessa synpunkter få icke vara avgörande, då det gäller lönespörsmål, utan här måste ett övervägande ske i ett sammanhang.

Det är ur dessa synpunkter vi betraktat saken, och jag tror inte vi handlat oriktigt, då vi sagt ifrån, att vi skola inte gynna överståthållarämbetet särskilt, förrän vi blivit övertygade om att även inom länsstyrelserna inte samma oeffterättlighetsstillstånd är till finnandes som inom överståthållarämbetet. Jag vågar verkligen använda mig av detta uttryck just därför att det är en grupp av anställda, som här onödigtvis får sitta emellan just på grund av finansiella svårigheter. Löneregleringen för länsstyrelserna och överståthållarämbetet verkställdes ju så sent som 1926, och jag menar därför, att någon så orimligt stor skillnad med avseende på arbetsuppgifterna för de högre tjänstemännen inte kan föreligga, att det skulle vara motiverat att här betrakta vad som anförts beträffande sekreteraren inom överståthållarämbetet såsom något nytillkommande moment, varigenom det skulle vara befogat att lämna honom på grund av hans ökade arbetsuppgifter samma tillägg som landssekreterare. Jag skulle våga påstå, att samma förhållande proportionsvis är rådande mellan dessa befattningshavare nu som 1926, och då prövades ju frågan av mycket sakkunnigt folk.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr **Höglund**: Herr talman! Jag begär icke, att överståthållarämbetet skall gynnas framför länsstyrelserna. Motionen innebär icke något sådant. Den innebär endast, att överståthållarämbetet skall likställas med länsstyrelserna i fråga om möjligheten att tillgodose sitt behov av arbetskraft och i lönehänseende för de anställda, ingenting annat.

Herr Jansson fällde ett ord, som jag emellertid vill taga fasta på och sär-

Ang. överståthållarämbetet. (Forts.)

skilt rikta socialministerns uppmärksamhet på. Han sade, att det tenderar till att bli ett proletariat vid såväl länsstyrelserna som överståthållarämbetet. Detta är just något ganska beklagligt, och det är även i min motion hänvisat till, att man nu måste från överståthållarämbetets sida tillgodogöra sig arbetskraft av lågt och otillräckligt avlönade personer, som härigenom komma att befinna sig i en mycket bekymmersam och dålig ställning. Detta är en av anledningarna till, att denna fråga icke bör vila allt för länge utan påskyndas i sin lösning.

Jag vill ännu en gång hemställa till regeringen att tänka på denna sak. Jag vill erkänna, att det ligger någonting i vad statsutskottets representant säger, nämligen att det kan vara svårt för utskottet att sätta sig in i alla dessa saker. När initiativ icke tages av Kungl. Maj:t, kan det alltså vara svårt att tillstyrka en sådan motion, även om den i och för sig kan befinnas vara väl motiverad. Det bör ankomma på Kungl. Maj:t i första hand att taga detta initiativ. Man har hänvisat till statsfinansiella synpunkter, men det kan ju inte vara så allvarligt ur statens synpunkt att gå med på en sådan här jämförelsevis ringa kostnadsökning, när ett verkligt behov föreligger, att man bör låta sådana synpunkter vara alldeles avgörande.

Härmed var överläggningen slutad. Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan i förevarande punkt, dels ock på bifall till berörda hemställan med den ändring däri, som innefattades i de i ämnet väckta motionerna; och fattade kammaren beslut i enlighet med innehållet i den förra propositionen.

Punkterna 127 och 128.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Härpå föredrogs *punkten 129*, angående länsstyrelserna: avlöningar; och anförde därvid:

Ang. länsstyrelserna.

Herr **Arne**mark: Herr talman! Jag skall be att i egenskap av motionär få yttra några korta ord under denna punkt. Det gäller den fråga, som beröres i motionen nr 284. Saken har ju redan under den nyss förda debatten om överståthållarämbetet delvis belysts, men jag skall det oaktat be att få anföra ett par ord därutöver.

Motionen behandlar, som vi finna, anställnings- och avlöningsförhållandena för länsstyrelsernas personal, och vad motionen nr 284 beträffar, tages i densamma främst sikte på förhållandena vid landskanslierna. Jag skall icke, herr talman, taga tiden i anspråk med att rekapitulera de sakliga uppgifter, som vi ha framdragit i vår motion, sifferuppgifter o. dyl., utan vill bara framhålla, att vad vi anfört i motionen mycket tydligt utvisar, att medan länsstyrelsernas arbetsbörda, om vi se på de sista 15 åren, 4- å 5-dubblats — det torde kanske vara litet olika i olika län, men i det län vi valt till exempel har arbetsbördan under de senaste 15 åren ungefär 5-dubblats — har den ordinarie och extra ordinarie personalen — jag syftar då alldeles särskilt på landskanslisterna — icke utökats i nämnvärd mån. Länsstyrelserna ha därför helt naturligt varit nödsakade att arbeta med rent extra personal, och det anslag, som funnits att tillgå för avlöning av denna extra personal, har, så vitt vi motionärer kunnat fatta, varit så knappt tillmätt, att länsstyrelserna varit ur stånd att betala enligt vår mening skäligen löner till den extra personalen. Vi ha i motionen framdragit exempel på just detta förhållande. I den länsstyrelse vi omnämnt har man måst finna sig i att till personer med hög for-

Ang. länsstyrelserna. (Forts.)

mell kompetens — i varje fall relativt hög, såsom t. ex. studentexamen, landsfiskalsexamen och liknande — utbetala en avlöning, som icke överstiger 200 kronor i månaden, och detta till personal, som åtminstone i vissa fall varit anställd 10 å 12 år. Dylikt måste betecknas såsom orimligt, och som en föregående ärad talare yttrade, pekar det på att vi här i det allmännas tjänst ha ett manschettproletariat, som man icke bör låta tillväxa. Man bör i stället snarast ordna det så, att vederbörande erhålla löner tillräckliga att leva på.

Vi ha alltså på grund av dessa förhållanden, som vi iakttagit, funnit det fullt på sin plats, att antalet ordinarie och extra ordinarie landskanslister utökas ävensom att löneförbättring vidtages för den extra personalen så fort som möjligt. Därför hemställde vi i vår motion om en riksdagsskrivelse till Kungl. Maj:t med begäran, att förhållandena skulle utredas och förslag framläggas om möjligt redan till nästa års riksdag.

Statsutskottet har, som vi finna av utlåtandet, icke velat sträcka sig så långt, men då det, såsom framgår av motiveringen, ställt sig på den ståndpunkten, att det uttryckligen framhåller angelägenheten av att en allmän omprövning av länsstyrelsernas personalbehov icke alltför länge uppskjutes, och då utskottet dessutom utsäger, att vid denna omprövning de av motionärerna framförda synpunkterna böra vinna tillbörligt beaktande, ber jag att till utskottet få uttala min tillfredsställelse över dess uttalande och mitt tack för detsamma.

Härutöver vill jag endast, herr talman, till statsrådet och chefen för socialdepartementet rikta en vördsam och varm vädjan, att han för sin del har frågan i benägen åtanke. I denna vädjan innesluter jag ett önskemål, att det om möjligt redan till nästa års riksdag måtte kunna framläggas förslag åtminstone om beredande av avlöningsförbättringar till den extra personalen, därest icke frågan om de ordinarie tjänsternas antal och dylikt föreligger klar till nästa års riksdag.

Häruti instämde herrar *Ossbahr* och *Lundqvist*. ..

Chefen för socialdepartementet, herr statsrådet **Möller**: Herr talman! Jag kan meddela kammaren, att en utredning, som avser att möjliggöra ett mera bestämt omdöme om personalbehovet, redan påbörjats inom socialdepartementet. Jag hade trott, att man av den s. k. organisationskommittén skulle ha kunnat vänta sig en undersökning, som skulle resulterat i ett förslag. Emellertid såg det icke ut att bli något av, varför jag uppdrog åt några sakkunniga att förbereda en ordentlig undersökning på denna punkt. Så vitt jag kan döma, bör det icke finnas något hinder för att man skall kunna åstadkomma utredningen i så snabb takt, att det, i varje fall ur teknisk synpunkt, skall vara möjligt att få fram ett förslag till nästa års riksdag. Emellertid är det klart, att i den mån det gäller utvidgningar och löneförhöjningar och följaktligen också ökade utgifter för statens del, kommer man alltid, vem som än sitter på en sådan post som denna, att fråga sig, hur mycket man kan vara med om ur statsfinansiella synpunkter sett.

Jag vet — icke av personlig erfarenhet men på grund av framställningar och uppvaktningar från länsstyrelser — att förhållandena för sannolikt rätt betydande grupper äro absolut otillfredsställande. Det erkänner jag utan vidare, och jag tycker, att det är pinsamt att överhuvud taget behöva dela ansvaret för åtminstone vissa av de avlöningar, som utgå till tjänstemän i länsstyrelserna. Jag kan emellertid icke säga mer än att de framställningar jag fått föranlett mig på ett rätt tidigt stadium att överväga, hur man skulle kunna komma fram med en utredning, som bleve rättvisande. Jag väntade på organisationskommittén. Det blev som sagt ingenting, och då lät jag sätta

Ang. länsstyrelserna. (Forts.)

i gång den nämnda utredningen. Såsom den arbetar, böra resultaten kunna föreligga utan alltför långt dröjsmål.

Herr Linnér: Herr talman! Jag ber att till herr statsrådet få uttala ett tack för att statsrådet igångsatt denna utredning, som jag hoppas måste leda till en ökning av anslagen till länsstyrelserna, och jag ber också att få uttrycka min glädje över att statsrådet fått det intrycket av ställningen vid länsstyrelserna, att statsrådet icke tvekar att säga, att det är pinsamt att dela ansvaret för det nuvarande läget. Jag kan försäkra, att det är ännu mera pinsamt för den som personligen på närmare håll måste göra detta.

Det är två omständigheter, som äro absolut klart framträdande. Den ena är den faktiska bristen på arbetskraft. I organisationsnämnden sökte man komma till rätta med den saken på så sätt, att man tänkte sig att man skulle kunna avkoppla vissa arbetsuppgifter från länsstyrelserna. Det visade sig emellertid vid den granskning, som organisationsnämnden under rätt lång tid företog, att detta icke lyckades. De förflyttningar, som nämnden föreslog och som sedan genomfördes av Kungl. Maj:t, ha icke haft någon som helst betydelse för länsstyrelsernas arbetsbördan. I stället har under de sista tio åren arbetsbördan konstant ökat. Detta har naturligtvis icke endast haft en olycklig verkan för personalen utan också för allmänheten, som har så nära beröring med länsstyrelserna, som väl knappast något annat ämbetsverk. Jag behöver bara peka på en sådan omständighet som den år 1925 icke förutsedda utvecklingen av alla ärenden, som ha med trafiken att göra, hela den rad av trafikillstånd, som strömmar ut från länsstyrelserna varje dag, och där de ekonomiska intressena stå mycket starkt mot varandra. Dylikt kräver en verkligt tränad personal, en personal som har tid att sätta sig in i frågorna för att överväga dem och följa vissa principer, så att det hela icke går efter godtycke. Vidare är det alla vägärenden, som på senare år, icke minst under arbetslöshetspolitikens utveckling, ökat arbetsbördan vid länsstyrelserna i mycket hög grad. Sedan har det blivit en mycket stark tillströmning av fattigvårdsärenden och därmed sammanhängande mantalsskrivningsmål. Slutligen är det en grupp ärenden, som i flera län för närvarande tillgodoses mycket dåligt, nämligen ärenden beträffande samhällsbildningar. Den lagstiftning, som genomfördes för några år sedan och som avsåg, att man skulle få ordentliga planer för samhällsbildningarna, har till stor del stannat på papperet därför att det icke funnits tillräckligt med arbetskraft. På landskontoren har beskattningens skärpning och kraven från allmänhetens sida på att få ett rättvist bedömande av den direkta beskattningen framkallat ökade krav. Dessutom är det på det sättet — jag kan icke riktigt förklara anledningen — att själva den avdelning, som handlägger utgifterna på landskontoren, har att uppvisa en ständig ökning av ärenden. Jag kan som sagt icke riktigt se, vad orsaken därtill är, men det är ett faktum. Sålunda föreligger det otvivelaktigt ett rent trängande behov av ökning av personalbeståndet. Men därtill kommer den andra omständigheten, och det är den, att man måste kunna betala de anställda en rimlig lön eller i varje fall någon lön. Jag tror, att det är flera länsstyrelser, som för närvarande ha en personal, dels juridiskt utbildad, dels sådan som tjänstgjort flera år, och som i denna stund icke uppstår ett öre för sin tjänstgöring. Det är verkligen upprörande. Man vet icke vad man skall taga sig till med människorna. Man kan erbjuda dem att gå där, men samtidigt måste man säga dem: Jag kan icke garantera er någonting inom så och så många år, eller jag kan garantera er kanske 100 eller 150 kronor i månaden. Det är icke rätt handlat mot personalen, och det är heller icke riktigt mot den allmänhet, vars intressen vi skola tillgodose.

Ang. länsstyrelserna. (Forts.)

Jag ber därför att med tacksamhet få taga fasta på statsrådets inställning att så snabbt som möjligt bedriva den igångsatta utredningen. Jag hoppas också, att statsutskottet — som för övrigt skrivit på två olika sätt om denna sak; på ett ställe står det, att statsutskottet föreställer sig, att omprövningen skall vara »nära förestående», på ett annat ställe att statsutskottet hoppas att utredningen »icke alltför länge skall uppskjutas» — att statsutskottet, säger jag, verkligen kommer att göra allt för att befrämja en förbättring enligt det förra alternativet av de nu rådande förhållandena.

Herr Eriksson i Falun: Herr talman! Efter de två anföranden, som hållits i denna fråga, kan det synas som om det vore obehövt att säga något ytterligare. Men det är en hjärteangelägenhet för mig att ge uttryck åt den uppfattning jag har i denna fråga och de erfarenheter jag vunnit sedan jag blev landshövding.

Jag ber först att få tacka statsrådet för hans deklARATION och hans varma förståelse för personalens bekymmersamma ställning och länsstyrelsernas personalbekymmer. När jag gör min erinran, avser jag icke att rikta någon kritik mot vare sig den nuvarande eller någon föregående regering. Det är den undan för undan ökade arbetsbördan på länsstyrelserna, som gjort förhållandena sådana de blivit. Jag måste så energiskt som det är möjligt vitsorda och understryka de bekymmer, som framförts av de båda föregående talarna. Det är verkligen med svidande hjärta man skriver under avlöningslistorna för månaden, då man ser de låga avlöningsbeloppen till män i trettioårsåldern och därutöver, som under lång tid arbetat inom länsstyrelsen och äro verkligt duktiga i sitt arbete. Vissa av dem ha bildat familj och det är en verkligt tryckande och svår ställning för dem. För att nu icke tala om de fall, då män med juridisk examen ha 50 eller 75 kronor i månaden — eller kanske ingen avlöning alls; sådana fall förekomma nämligen också. Därtill kommer att arbetsdagen icke räcker för de löpande göromålen, de anställda måste arbeta på övertid, och övertidsersättning kan icke komma i fråga, då det icke finns några pengar för ändamålet. Nog är detta ett mycket brydsamt förhållande.

Nu kan man fråga: övervakas då inom länsstyrelserna, att arbetseffektiviteten är tillräcklig? Ja, jag tror att så är förhållandet. Åtminstone kan jag försäkra, att man inom den länsstyrelse jag känner, försöker övervaka, att man får ut den bästa möjliga arbetseffekt. Men man förbiser att arbetet ökas för varje år. Jag vill särskilt understryka den stora arbetsmängd, som tillföres länsstyrelserna genom trafikmålen, genom indrivning av bilskatten och hela den registreringsapparatur, som hör ihop med motortrafiken.

Jag vill erinra om att för två eller tre år sedan genomfördes den bestämmelsen, att alla skola ha sina bilar försäkrade. Endast detta att hålla reda på att bilarna äro försäkrade, vilken arbetskrävande apparatur behöves inte för denna angelägenhet.

Sedan vill jag utvidga frågan och hemställa till regeringen att genast taga upp andra frågor, som beröra landsstaten till omprövning. Som det nu är skola alla ledigblivna landsfiskals- och häradsskrivarbefattningar tillsättas som extra. emedan fråga föreligger om omorganisation. Vad detta förhållande innebär, belyses därav att i Kopparbergs län det vid nästa års utgång inte kommer att finnas någon ordinarie häradsskrivare, utan alla häradsskrivare komma att vara extra. Med landsfiskalerna är det liknande förhållanden, därför att på grund av den tilltänkta omorganisationen vakanta befattningar inte få besättas med ordinarie innehavare, utan alla nya bli extra. Om det då blir ett tiotal sådana fall i ett län, är det ingalunda angenämt för befattningshavarna. Jag tillåter mig därför vädja till regeringen att söka påskynda en lös-

Ang. länsstyrelserna. (Forts.)

ning av denna fråga. Jag vet mycket väl, att frågan om landsfiskalernas ställning och arbetsuppgifter är svårlöst och sammanhänger med hur åklagarväsendet skall organiseras. Men det går inte att år efter år skjuta upp saken. Skall det bli en ändring av den nuvarande organisationen, får man se till, att den snarast genomföres.

Jag har med vad jag anfört velat ge uttryck för en bestämd uppfattning att det föreligger ett trängande behov av löneförbättringar inom länsstyrelserna. Med den korta tid jag varit tjänsteman, kan man inte säga, att jag drives av någon inrotad tjänstemannaanda. Det måste för alla, som känna förhållandet, framstå som en trängande nödvändighet att det blir en ändring därvidlag.

Jag har, herr talman, intet yrkande.

Herr Jacobsson: Herr talman! Det är för mig som motionär synnerligen tacksamt att höra dessa deklARATIONER såväl från socialministerns sida som av tvenne kammarledamöter, vilka båda äro landshövdingar.

Det var emellertid ett yttrande från statsrådets sida, som jag inte vill låta stå oemotsagt. Han var själv av den meningen, att dessa förhållanden, som avhandlas i motionen, äro otillfredsställande. Jag skulle vilja säga, att de äro inte bara otillfredsställande, utan man kan säga, att det här i många fall är fråga om en utsugning, rent av, från statens sida av anställda. Staten är ju vårt lands största arbetsgivare och bör föregå med något så när gott exempel, när det gäller att betala de anställda skäligen löner. Den utsugning, som äger rum, särskilt av en del yngre landskanslist, är icke staten värdig. Och när det gäller att rätta till missförhållandena på detta område anser jag icke, herr statsråd, att man får tala om statsfinansiella skäl, ty om staten behöver få arbete utfört och har särskilda personer anställda därför, måste staten också betala dessa så, att de kunna leva och, i den mån de nå högre åldrar, sätta bo.

Vidare yttrades ej. Utskottets hemställan bifölls.

Punkterna 130—134.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Vid nu skedd föredragning av *punkten 135*, angående statspolisorganisationen: statspolisintendenten, erhöles på begäran ordet av

Ang. statspolisorganisationen.

Herr Brädefors, som yttrade: Herr talman! Jag vill vid denna första punkt, som handlar om polisväsendet, göra en deklARATION rörande det kommunistiska partiets ståndpunkt till frågan.

Vi anse polisväsendet i allmänhet och statspolisen i synnerhet vara en organisation, som är direkt arbetarfientlig och som användes — allra helst statspolisorganisationen, som är speciellt skapad för detta ändamål — för att uppträda på arbetsköparens sida i arbetskonflikter eller vid oroligheter, som förekomma i kampen mellan kapital och arbete. Därför kunna inte vi som arbetarnas representanter vara med om att bevilja anslag till sådana ändamål, som vi av praktisk erfarenhet veta — och alla kammarens ledamöter veta det lika väl som vi — att dessa organisationer, såväl den s. k. ordningspolisen som statspolisen, i en mängd fall ha använts till, nämligen att slå ned arbetarna i deras kamp för bättre existensvillkor.

Det är från dessa synpunkter och med hänvisning till den deklARATION vi under föregående år lämnat i denna fråga i riksdagen, som jag, herr talman, yrkar avslag på denna föreliggande punkt, och det innebär också, att jag yrkar avslag på hela polisväsendet.

Ang. statspolisorganisationen. (Forts.)

Härpå anförde

Herr **Jansson**: Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Sedan överläggningen härmed förklarats avslutad, framställde herr talman propositioner dels på bifall till utskottets hemställan i förevarande punkt, dels ock på avslag därå; och blev utskottets hemställan av kammaren bifallen.

Punkterna 136—144.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkterna 145 och 146.

Lades till handlingarna.

Punkterna 147—150.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 151.

Lades till handlingarna.

§ 7.

Vidare förekom till behandling statsutskottets utlåtande, nr 39, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående befrielse för G. S. Cassel m. fl. från viss betalningsskyldighet.

*Ang. befrielse
för G. S.
Cassel från
viss betal-
ningsskyl-
dighet.*

Vid först skedd föredragning av *punkten 1*, angående befrielse för vicekorporalen vid flygskolkåren Gunnar Sigurd Cassel från viss betalningsskyldighet, yttrade:

Herr **Strindlund**: Herr talman! Här föreligga nu i detta utskottsutlåtande trenne förslag om befrielse från utdömt skadestånd och återbetalningsskyldighet. Då jag inte kan förstå, hur man skulle kunna använda denna princip i någon vidare utsträckning, utan att det hela måste inskränka sig till, att man går på den här principen till förmån för vissa personer, som skulle kunna befrias från skadeståndsskyldighet, anser jag inte principen vara riktig att tillämpa. I varje fall har jag den uppfattningen, att om man vill underlätta i något fall fullgörandet av sådan här skadeståndsskyldighet, skulle man dock inte befria vederbörande från hela betalningsskyldigheten. Jag har ingen möjlighet att få ett yrkande igenom och skall därför inte heller nu framställa något sådant utan nöja mig i nuvarande läge med denna principdeklaration.

Herr **Holmgren**: Herr talman! Vad herr Strindlund framförde har mycket fog för sig, och det är självklart, att man inte i varje fall skall låta nåd gå före rätt i sådana här hänseenden. Men utskottet har också omsorgsfullt prövat dessa föreliggande fall och funnit, att här föreligga sådana ömmande omständigheter, att det utan tvekan kunnat tillstyrka Kungl. Maj:ts förslag om befrielse från betalningsskyldighet. Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Vidare anfördes ej. Herr förste vice talmannen, som nu övertagit ledningen av kammarens förhandlingar, framställde proposition i ämnet; och blev utskottets i punkten gjorda hemställan av kammaren bifallen.

Punkterna 2 och 3.

Vad utskottet hemställt bifölls.

§ 8.

Härefter föredrogos vart efter annat statsutskottets utlåtanden:

nr 40, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående godkännande av ett markbytesavtal mellan kronan och Jönköpings stad;

nr 41, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anordnande av utbildningskurser i praktisk flygning för vissa studerande vid tekniska högskolan; och

nr 42, i anledning av väckt motion angående maskinisten vid Svea trängkår A. W. Hults placering i löneklass.

Kammaren biföll vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt.

§ 9.

Därnäst i ordningen var å föredragningslistan uppfört statsutskottets utlåtande, nr 43, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående utvidgning av samrealskolan i Haparanda till ett högre allmänt läroverk jämte en i ämnet väckt motion.

*Ang. högre
allmänt
läroverk i
Haparanda.*

I en till riksdagen avlåten, den 1 februari 1935 dagtecknad proposition, nr 56, hade Kungl. Maj:t, under återopande av propositionen bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över ecklesiastikärenden för samma dag, föreslagit riksdagen, bland annat, att besluta att samrealskolan i Haparanda skulle från och med den 1 juli 1935 eller den senare tidpunkt, Kungl. Maj:t kunde finna gott bestämma, successivt ombildas till högre allmänt läroverk, omfattande fyraårig latinlinje samt treårig reallinje, och med den organisation i övrigt, departementschefen i statsrådsprotokollet förordad, dock under förutsättning, att Haparanda stad tillhandahölle bostad eller hyresersättning åt rektor samt under de villkor i fråga om tillhandahållande av undervisningslokaler jämte inredning och möbelutrustning, som framdeles kunde vara bestämda.

I samband härmed hade utskottet till behandling förehaft en inom andra kammaren av herr *Hage* väckt motion, nr 502, vari föreslagits, att riksdagen måtte bifalla Kungl. Maj:ts förslag angående utvidgande av samrealskolan i Haparanda till ett högre allmänt läroverk samt därvid uttala sin anslutning till skolöverstyrelsens uppfattning, att engelska i stället för franska borde fastställas som fast språk å latinlinjen vid läroverket.

Utskottet hemställde, att riksdagen måtte, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag samt med bifall till ovannämnda motion, besluta, att samrealskolan i Haparanda skulle från och med den 1 juli 1935 eller den senare tidpunkt, Kungl. Maj:t kunde finna gott bestämma, successivt ombildas till högre allmänt samläroverk, omfattande fyraårig latinlinje samt treårig reallinje, och med den organisation i övrigt, departementschefen i statsrådsprotokollet över ecklesiastikärenden för den 1 februari 1935 samt utskottet i utlåtandet förordad, dock under förutsättning att Haparanda stad tillhandahölle bostad eller hyresersättning åt rektor samt under de villkor i fråga om tillhandahållande av undervisningslokaler jämte inredning och möbelutrustning, som framdeles kunde vara bestämda.

Vid utlåtandet var fogad reservation av herrar *Anderson* i Råstock, *Carl A. Carlsson*, *Johan Nilsson* i Malmö, *Bergqvist*, *Pauli*, *Magnusson* i Skövde, *Jans-*

Ang. högre allmänt läroverk i Haparanda. (Forts.)
son, Törnkvist i Karlskrona, Andersson i Höör, Jonsson i Eskilstuna och Nor-sell, vilka ansett, att utskottets hemställan bort innefatta, att riksdagen måtte, med avslag å den i ämnet väckta motionen, bifalla Kungl. Maj:ts förslag.

Efter föredragning av utskottets hemställan anförde:

Herr **Jonsson** i Eskilstuna: Herr vice talman! Kammaren skall här slita en tvist i en skolorganisatorisk fråga. Jag vet ju sedan gammalt, att kammaren betraktar sådana tvistefrågor såsom strider om påvens skägg, i de flesta fall åtminstone, och att kammaren under alla förhållanden betraktar sådana spörsmål som det här föreliggande såsom rätt så ointressanta. Om jag vore fullt övertygad om, att kammarens ledamöter vore fullkomligt på det klara med vad det är fråga om och sålunda hade saken klar för sig, skulle jag inte besvära kammaren med något inlägg i denna debatt. Men jag är inte alldeles övertygad om den saken, och därför finner jag det påkallat att besvära kammaren med några minuters uppmärksamhet.

Som kammarens ledamöter behagade finna, så föreligger det i utskottet fullkomlig enighet därom, att den av Kungl. Maj:t föreslagna åtgärden om inrättande av ett gymnasium i Haparanda är en ändamålsenlig åtgärd. Man skulle nog kunna säga, att statsutskottet betraktar upprättandet av ett gymnasium i Haparanda såsom en anordning, varigenom man sörjer för att den svenska kulturdemokratien får en utpost. Men däremot är statsutskottet oense i fråga om gymnasiets organisation. Där äro meningarna, som man ser av betänkandet, mycket delade. Det finnes 11 reserver, som gått på Kungl. Maj:ts proposition utan vidare. Man tors nog säga, att i denna sak möta vi, i någon mån åtminstone, en underton av de strider vi haft förut beträffande latingymnasiets organisation. Skolöverstyrelsen, som har yttrat sig över förslaget, såsom styrelsen också skall göra, har föreslagit ett 3-årigt latingymnasium på grund av de särskilda rekryteringsförhållanden, som råda uppe i Norrbotten. Man menar, att det är av alldeles särskild vikt däruppe, att de unga, som gå i samskolorna på olika håll runt om i Norrbotten, få vara hemma så länge som möjligt, innan de eventuellt resa till gymnasiet, och då är det fördelaktigt att göra detta gymnasium 3-årigt. Men skolöverstyrelsen anser, att då måste man, inte minst med hänsyn till, att finska skall vara ett ämne i gymnasiet, införa som fast språk i latinringarna engelska i stället för franska. Det är ju sakliga skäl, som äro åberopade för denna ståndpunkt. Men statsrådet å sin sida har haft lika sakliga skäl för den ståndpunkt han intagit, nämligen att göra gymnasiet i Haparanda till sin organisation likadant som alla övriga latingymnasier i landet. Han har föreslagit ett 4-årigt latingymnasium, och han vill, att i detta skall franska vara det fasta levande språket, såsom det är i övriga gymnasier numera.

Det är inte obekant, och jag vågar ju också säga det nu, att jag från början haft den meningen, att man borde införa engelska som det fasta språket i våra latingymnasier i landet. Men den tvistefrågan är nu en gång för alla avgjord i enlighet med statsrådets en gång intagna ståndpunkt, och det tjänar inte mycket till att riva upp strid därom. Statsutskottets majoritet har gått på en kompromiss, som enligt min mening inte har förbättrat frågans läge.

Statsutskottet accepterar Kungl. Maj:ts förslag om ett 4-årigt latingymnasium men inför engelska såsom det fasta språket i stället för det franska. Det är en kompromiss, med vilken man föga vinner men mera skadar. Den olägenhet, som man ville undvika enligt skolöverstyrelsens förslag genom att göra latingymnasiet 3-årigt, den undviker man inte med statsutskottets förslag. Eleverna komma att få vara borta från hemmet, om statsutskottets förslag bifal-

Ang. högre allmänt läroverk i Haparanda. (Forts.)

les, på samma sätt som de skulle få vara det enligt Kungl. Maj:ts förslag.

Därtill kommer en annan omständighet, som enligt min mening utgör ett ganska starkt sakskäl för Kungl. Maj:ts ståndpunkt, och det är, att om en elev i Haparanda latingymnasium genom omständigheternas makt tvingas att flytta till en annan ort i landet och till ett annat läroverk, har denne elev att taga igen den undervisning, som gått för honom förlorad vid undervisningen i Haparandagymnasiet. Det kan nog förekomma i ett stort antal fall, att sådan flyttning kommer att äga rum, och då äro eleverna ställda i ganska obehaglig ställning. Man kan naturligtvis i detta fall som i många andra åberopa saktliga skäl för såväl den ena som den andra ståndpunkten, men bland reservationerna — där det dock finnes delade meningar beträffande ändamålsenligheten av att ha franska såsom det fasta språket — ha vi dock inte ansett saken vara av så utomordentlig vikt, att man enbart för Haparandagymnasiet skulle göra en alldeles särskild organisation. Vi anse, att därmed skulle man, inte i så stor utsträckning men i varje fall i någon mån till nackdel för eleverna, bryta sönder en läroverksorganisation, som statsmakterna en gång auktoriserat. Vi finna inte saken vara av så utomordentlig vikt, att något dylikt kan anses påkallat, åtminstone icke nu.

Jag har därför anslutit mig till reservationen, till vilken jag ber att få yrka bifall.

Herr Svensson i Grönvik: Herr talman! Det var tydligt, att den närmast föregående talaren endast med en viss tvekan anslutit sig till Kungl. Maj:ts förslag, och det är inte något överraskande för mig. Han fäste synnerligen stort avseende vid — om jag får använda det uttrycket — rikriktningen inom läroverkssystemet. Detta fick man inte avvika från, något som talaren framhöll såsom det väsentliga sakskäl, för vilket man skulle böja sig. Han talade om, att man bryter sönder organisationen, om man, som överstyrelsen föreslagit, vid det här läroverket väljer engelska i stället för franska.

När en lekman som jag skall taga ställning till frågan, är det svårt, därför att jag inte har möjlighet att bedöma frågan vare sig organisatoriskt eller pedagogiskt, som lärarna och fackmännen ha. Men det är två saker, som inte kunnat undgå att öva inverkan på mig. Det är till en början den omständigheten, att överstyrelsen, den sakkunniga myndigheten i landet, som har ansvaret för undervisningsväsendet, har ansett, att i detta fall engelska bör sättas framför franska. Jag skall be att få förutskicka, att det är riktigt, som den närmast föregående talaren sagt, att överstyrelsen föreslagit 3-årigt gymnasium i stället för 4-årigt som nu föreslagits av Kungl. Maj:t. Men det säges, att de pedagogiska skälen peka i den riktningen, att man bör inrätta ett 4-årigt gymnasium. Om man tar hänsyn till de speciella förhållanden, som råda där uppe, om man tänker på, att det talas 3 olika språk där uppe, svenska, finska och lapska, förstär man, att det är något säreget med dessa förhållanden. Det är inte på samma sätt där uppe som överallt annorstädes i landet, och under sådana förhållanden, och då det samtidigt nu är så, att det engelska språket är lättare att lära i skolan än det franska och kräver mindre undervisningstid, undrar jag, om det inte är skäl att taga hänsyn till detta. Dessutom finnes ett annat skäl, som överstyrelsen påpekat, nämligen att om man inför engelska i stället för franska, kan man ha samundervisning med reallinjen och därigenom underlätta undervisningen samt göra vissa besparingar. Jag tycker, att det är en sak, som man i detta hänseende inte bör underlåta att påpeka.

Dessutom vill jag säga, att om jag skall använda det praktiska omdöme

Ang. högre allmänt läroverk i Haparanda. (Forts.)
 jag möjligen kan ha, så är det på det sättet, att man går inte i skolan för skolans egen skull, utan man går i skolan för att inhämta en undervisning, som man sedan kan ha nytta av i det praktiska livet. Och ställer jag den frågan — i likhet med vad motionären gjort — vilket jag har mest fördel av i det praktiska livet, om jag kan franska eller kan engelska, måste jag i den delen ställa mig på motionärens ståndpunkt. När jag då funnit, att det är de största fördelarna i praktiskt avseende att taga engelska, så har det skälet varit avgörande för mig att ställa mig på utskottets ståndpunkt.

Ytterligare skulle jag vilja påpeka ett förhållande. När man inrättat ett nytt gymnasium där uppe, har man icke varit så bergfast säker på att skolans elever skulle bli så många, att de skulle komma att räcka till för gymnasiets fortsättning. Samtidigt som man vet detta, bör man icke insätta läroämnena, som kunna lägga stenar i vägen för detta läroverk redan från början.

Detta är i koncentrerad form det, som varit avgörande för mig, och jag tror, att om man bedömer frågan sakligt och lidelsefritt, skall man komma till utskottsmajoritetens uppfattning. Om också saken är liten i sig själv, så är den icke mindre viktig för det. Jag tror, att de starkaste skälen ligga på utskottsmajoritetens sida och därför ber jag, herr talman, att få yrka bifall till utskottets förslag.

Med herr Svensson i Grönvik förenade sig herr *Andersson* i Ovanmyra.

Chefen för ecklesiastikdepartementet, herr statsrådet **Engberg**: Herr talman! Det var icke utan en viss förvåning, som jag mottog statsutskottets utlåtande. I följd utkämpades, såsom redan en ärad talare framhållit, huvudslaget beträffande språkfrågan. I administrativ väg hade Kungl. Maj:t sin plikt likmätigt utfärdat en läroverksstadga. Enligt denna nu gällande 1933 års läroverksstadga är på latingymnasium franska det fasta språket, på realgymnasium åter engelska det fasta språket. Det synes mig då anmärkningsvärt, om riksdagen beträffande ett särskilt läroverk skulle i fråga om vad som skall vara det fasta språket intaga en annan ställning och alltså statuera ett undantag.

Jag ber få erinra om att vi i Haparanda ha en femårig realskola. Där börjas studiet av språken i följande ordning: i första klassen börjar man med tyska, i tredje klassen med engelska, och i fjärde klassen med franska. För gymnasiets vidkommande, om det bygges upp som fyraårigt gymnasium på latinlinjen, skulle alltså franskan lästs i tre år, innan vi hinna fram till det differentierade gymnasiet, d. v. s. till de två högsta ringarna. Det blir en kurs, som, därest den icke fullföljes i det differentierade gymnasiet, är alldeles för liten för att giva någon sådan grundläggande kunskap i franska språket, som kan ha verklig betydelse i fortsättningen, och resultatet blir, att dessa pojkar, som läst franska i tre år, få så undermåliga kunskaper, att de praktiskt taget icke få någon nytta av dem.

Om vi alltså taga den anordning som statsutskottet föreslagit, att man inför engelska såsom fast språk och att den grupp, som väljer finska såsom tillvalsämne, får utbyta ett av de levande språken mot finska, så få vi följande situation. En viss procent av lärjungarna taga finska såsom tillvalsämne efter gymnasiets två första klasser och ha då rätt att välja bort ett av de levande språken. Om då engelska är det fasta språket, så kan var och en lätt räkna ut vilket språk som kommer att bortväljas. Ty skolpojkar följa liksom vi andra det minsta motståndets lag. När de läst tyska från första klassen men franska endast från fjärde klassen, så säger det sig självt, att de plocka undan franskan som de finna besvärlig och behålla tyskan samt läsa finska fri-

Ang. högre allmänt läroverk i Haparanda. (Forts.)

villigt. Om vi taga de andra, som icke välja finska — ty endast en viss procent kommer att välja finska såsom tillvalsämne — i vilken situation komma då de? Är då engelska huvudspråket, komma de med all sannolikhet att koppla av franskan efter de två första klasserna i gymnasiet och komma följaktligen att gå ut i livet med bristfälliga kunskaper i franska.

Tänk nu efter hur det kommer att ställa sig för en familj — jag tänker på prästmännen i stiftet, kommunikationsverkens personal o. s. v. — som satt sina pojkar i gymnasiet i Haparanda, där de kommit upp i det differentierade gymnasiet. Låt oss antaga, att de ha engelska såsom fast språk! Så flyttar familjen till Luleå, och pojken skall in på gymnasiet i Luleå. Han kan inte följa med där, ty där är franskan, liksom i rikets övriga läroverk, fast språk. Hans föräldrar ha då att välja mellan att bekosta honom en forcerad privat undervisning i franska eller att låta honom avbryta studierna eller att inackordera honom i Haparanda fortfarande. Det ohägnat vill jag icke göra bygdens rörliga befolkning där uppe. Det är så, att även om uniformitet i och för sig icke är under alla förhållanden tilltalande — och själv tycker jag om att man har en viss växling och mångfald på skilda områden — är det dock beträffande de fasta språken så, att hänsynen till föräldrarnas sociala och ekonomiska intressen gör, att vi måste hålla fast vid den ordning, som vi på detta område ha, ty eljest bli förhållandena olidliga.

Vart skall det taga vägen, om det väckes motioner om att vi skola ändra det fasta språket i Härnösand, Ystad etc.? Låt oss icke få en läroverksstadga, som sönderbryter den organisation, som finnes. Jag har därför den uppfattningen, att det är orätt och oklokt handlat mot denna bygds befolkning, om här statueras ett undantag. När jag läst min gode vän Hages motion, har jag till min förvåning funnit, att hans huvudsakliga skäl är det skäl, som redan likviderats. Det är, att franskan är, som han uttrycker sig, ett språk för vissa exklusiva kretsar, under det att engelskan är ett världsspråk. Jag skall icke taga upp en strid på den punkten. Han känner min ståndpunkt, och kammaren känner den. Saken ligger nu så till att det är icke fråga om vilket språk är nyttigast att kunna och med vilket språk vårt land kan få den bästa kontakten med den övriga världen, utan saken ligger så enkelt till, att frågan är den, om gymnasiet i Haparanda skall organiseras med fast språk på annat sätt än rikets gymnasier i övrigt.

När jag ändrade skolöverstyrelsens förslag om treårigt gymnasium till fyraårigt, voro mina skäl följande. Alla andra norrländska latینگymnasier ha en fyraårig organisation. Det föreföll mig egendomligt redan ur den synpunkten att göra ett undantag för Haparanda. Det framhölls av skolöverstyrelsen, att finskan blir ett större timental krävande språk och att det därför skulle bli trångt, om franskan vore fast språk. Det enklaste sättet att häva de av skolöverstyrelsen framhållna betänkligheterna har jag funnit vara att skapa ett fyraårigt latینگymnasium. Men jag måste för övrigt säga, att det föreligger ett betydande missförstånd beträffande svårigheterna för dem, vilka komma att välja finskan såsom tillvalsämne. Jag förutsätter, att dessa i regel komma från finskspråkiga familjer. De tala finska, det är deras modersmål. Lättheten för den, som kan tala ett språk, att inhämta dess grammatikaliska regler är ofantligt mycket större än för den, som icke har denna kunskap. Jag behöver bara göra ett tankeexperiment för att förklara vad jag menar. Sätt i en klass infödda tyska barn, som flyttat över till Sverige men som ha tyskan såsom sitt modersmål, tillsammans med svenska barn och undervisa dem i tyska språket! Sunda förnuftet säger, att det är svårare för de icke tyskfödda än för de tyskfödda att följa med undervisningen. Det är samma situation här, och den synpunkten har man alldeles för litet beaktat,

Ang. högre allmänt läroverk i Haparanda. (Forts.)

då man talar om svårigheterna. Svårigheterna göra sig gällande starkast enligt sakens natur beträffande de pojkar, som icke ha finska utan svenska till modersmål.

Jag måste säga, att den väg, som valts av statsutskottets majoritet, synes mig i hög grad sakligt ohållbar, samtidigt som den enligt min mening rullar upp på nytt den språkstrid, som vi redan ha utkämpat. Det är givet, att min vän Hage, när han väckt sin motion, icke avsett att rulla upp den striden, utan personligen har den uppfattning, som även min ärade vän Svensson i Grönvik gav uttryck åt, nämligen att engelskan är ett bättre och nyttigare språk, som det heter. Men vilar icke även detta på ett missförstånd? Ty vad är skillnaden i kursen i engelska, när det gäller latingymnasium, mellan de gymnasier, som ha det som fast språk, och de gymnasier där franskan är fast språk? Själva kursen är i stort sett densamma, men det är skrivningen det hänger på. Man skriver franska i latingymnasium, om man har franska som fast språk, men man skriver engelska, om man har engelska som fast språk. Utbildningen i engelska på latingymnasium med franska såsom fast språk är emellertid fullgod, och jag ber att få erinra herrarna om att icke en enda engelsklärare i detta land har rest någon invändning mot engelskans ställning på latingymnasium. Jag kan av egen erfarenhet vittna, att har man någorlunda god kunskap i franska språket, så är det ett utmärkt underlag för inhämtande av kunskaper i det engelska språket, enkannerligen dess ord-förråd.

Jag måste säga, att såsom saken ligger till handlar kammaren enligt min mening välbetänkt, om den ger reservationen sin anslutning, ty den linje, som statsutskottets majoritet valt, leder enligt min tanke till många besynnerligheter. Jag kan icke heller dölja, att frågan om Haparanda gymnasium på den vägan äventyras, och jag tycker, att när Kungl. Maj:t tillmötesgått bygdens önskemål om ett gymnasium i Haparanda, vore det olyckligt att genom ett upprullande av språkstriden äventyra denna för bygden synnerligen viktiga fråga. Jag hemställer därför, att kammaren måtte bifalla reservationen.

Herr talmannen återtog nu ledningen av förhandlingarna.

Herr **Anderson** i Råstock: Herr talman! Det är icke lätt för en lekman att våga sig på att ge uttryck för sin uppfattning i denna fråga, men när andra ledamöter av statsutskottet gjort det, må det förlätas mig, om jag också säger några ord. Jag skall komma till det, som beröres i utskottsmajoritetens motivering. Det åberopas där ett skäl, som jag icke kan skriva under. Man skriver där: »För att den ifrågasatta undervisningen i finska icke skall bliva alltför betungande för de studerande, torde en minskning av deras arbetsbörd i övrigt vara ofrånkomlig, och denna minskning synes lättast kunna nås på detta sätt.»

Man säger alltså här, om icke direkt så indirekt, att engelskan är så mycket lättare att lära sig än franskan, att även om vissa elever välja finskan, skola de ha utsikter att kunna hinna fram lika fort som de övriga. Jag sade i statsutskottet och jag säger det här i kammaren, att jag sedan många år fått lära mig, att latinet är stammodern till alla romanska språk, d. v. s. att den, som en gång lärt sig latin, har lätt att lära sig franska, spanska, portugisiska, italienska — med ett ord alla de språk, som ha latinet såsom ursprung. Mycket lärda män ha sagt mig detta, och eftersom jag är lekman på språkets område, har jag måst tro vad de sagt. Detta fick jag också bekräftat i utskottet av en expert på området, som under många år undervisat i franska, och han meddelade just, att min uppfattning var fullt riktig. Med den saken må det emeller-

Ang. högre allmänt läroverk i Haparanda. (Forts.)

tid nu vara hur som helst. Jag är likväl fullt övertygad, såsom jag sagt, om att för en latinare spelar det ingen större roll, om man skall ägna sig åt franskan eller engelskan. Jag tror snarare, att det är lättare att lära sig franska än engelska.

Sedan kommer jag till det argument, som herr Svensson i Grönvik var inne på. Han sade, att det var större fördelar med att lära sig engelska. Hur kan herr Svensson veta det? Jag föreställer mig, att det icke kan bli fråga om något större antal engelsmän, som besöka den lilla staden nära polcirkeln. Skola eleverna ha någon verklig nytta av att lära sig ett språk, tycker jag, att det skulle vara ryskan, ty med den stora staten kunna de få närmare beröringspunkter än med England. — Detta var så att säga mera ett inkast vid sidan. — Jag håller före att även ur nyttosynpunkt det icke vore bortkastat, om våra ungdomar få lära sig litet franska, ty det är dock så, att vi med vår export nog i fortsättningen få söka oss till de länder, som ha ett från latinet härstammande språk. Jag tänker då närmast på fransk- och spansktalande länder, och jag är övertygad om att de ungdomar, som komma att undervisas i Haparandaläroverket, ha minst lika stor nytta för framtiden av franskan. Alldeles bortsett från de påtagliga olägenheter som statsrådet pekade på skulle följa av att eleverna måste gå över till franskan vid en förflyttning, ha de minst lika stora möjligheter att kunna göra sig gällande ute i livet, om de haft franskan såsom fast språk på latinlinjen.

Herr talman, jag skall icke säga något mera. Det är en i fråga om främmande språk fullkomligt okunnig man som här yttrat sig, och jag har endast kunnat draga en slutsats av vad som skrivits och sagts i detta avseende, men den slutsatsen är helt enkelt den, att i detta fall gör man klokast i att följa reservanterna, och jag ber i detta fall att få yrka bifall till deras förslag.

Herr Hage: Herr talman! Det finns ett gammalt ordspråk, som säger, att man icke skall syna en skänkt häst i munnen. Det kan möjligen hända, att min vän Engberg tycker detta, när nu norrbottningarna och Tornedalen föreslagits skola få det läroverk, som det är fråga om att åstadkomma för denna bygd. Då verkar det kanske litet otacksamt att syna den skänkta hästen i munnen. Men jag vill ju dock säga att det »synande», som kommit fram från min sida, är mycket lindrigt. Ja, jag tillät mig t. o. m., när jag väckte min motion, att börja med en eloge till statsrådet, som velat taga upp denna sak och medverka till, att bygden får ett läroverk av den typ, som här föreslås. För min del vill jag också säga, att för mig är huvudsaken, att det nu fattas ett beslut, som innebär, att Kungl. Maj:ts förslag går igenom, d. v. s. att ett högre allmänt läroverk upprättas speciellt för Tornedalen.

Sedan är den andra frågan, som diskuterats här, en tredjerangsfråga, om jag så får uttrycka mig. Den kan emellertid i alla fall ha en viss betydelse. I det fallet skulle jag vilja säga, att, såvitt jag förstår, är den av mig framförda frågan icke på något sätt någon principfråga utan uteslutande en fråga om en praktiskt lämplig åtgärd: Skall franskan eller engelskan bli det fasta språket vid detta Haparandaläroverk? Då säga utskottsreservanterna och statsrådet: Varför skall det bli någon annan ordning vid Haparandaläroverket än vid andra läroverk i allmänhet? Ja, på detta kan man dock svara, att här tillkommit en ny omständighet. Det kastas in ett alldeles nytt språk som tillvalsämne vid detta läroverk. Det måste ju sägas innebära, att förutläggningarna i någon mån ändrats vid detta läroverk. Jag måste i det fallet säga, att det torde nog vara på det sättet, att inlärandet av finskan — jag menar då grammatikaliskt rätt, så att man kan tala en verkligt förstklassig finska — är en sak, som tar tid och medför åtskilligt arbete. Vad sedan be-

Ang. högre allmänt läroverk i Haparanda. (Forts.)

träffar de två språken, franskan och engelskan, tror jag för min del, att det är riktigt, som det påstås, att de elever, som det blir fråga om, komma att få mera nytta av engelskan, och dessutom tillkommer, att det är överhuvud taget mycket lättare att lära sig engelska än franska.

Jag vet icke, huru förhållandena äro nu, men jag har en viss erfarenhet av franskan. Jag hade AB i studentexamen, men då jag fem år därefter kom till Paris, kunde jag icke ett skapande grand franska. Jag vill samtidigt säga, att när det gäller engelskan tror jag, att ett antal timmar, nedlagda på studium av engelskan, ger större effekt för det praktiska livet än ett lika antal timmar, nedlagda på studium av franskan. Detta är åtminstone min uppfattning, och jag vet, att det finns en massa människor, som äro sakkunniga — jag räknar mig icke till den gruppen — som ha ungefär samma uppfattning.

Det är här som sagt icke fråga om att gå in för någon princip om, huru undervisningen skall ordnas i det avseendet, utan det är blott fråga om en praktisk organisation. Utskottet har dessutom bestämt markerat på ett ställe, att om det beslut, som här kommer att fattas, skulle bli i enlighet med utskottets förslag och engelskan sålunda bliva det fasta språket, detta beslut icke skulle vara prejudicerande för vilka språk, som skola bli fasta språk vid andra läroverk. Härmed slår man fullständigt sönder det påstående, som man på en del håll är inne på, att ett beslut enligt utskottets förslag skulle på något sätt leda till, att sedan skulle det ena läroverket efter det andra komma och vilja ha en ändring i läroverksorganisationen, så att engelskan bleve det fasta språket. Jag menar alltså för min del, att denna fråga, som vi här diskutera, är ganska liten. Den är uteslutande en rent praktisk angelägenhet.

Jag vill i detta sammanhang passa på att säga, eftersom latinet blivit nämnt, att jag icke kan erinra mig, att jag under mina 27 riksdagar någonsin har uppträtt i en språkundervisningsfråga. Men jag skulle likväl vilja säga till min vän Anderson i Råstock, att han icke skall tro alltför mycket på talet om latinets betydelse i allmänhet. Jag har läst latin i sex år. Jag tror dock, att jag hade haft större nytta, om jag fått använda dessa sex år, som jag nedlagt på latinet, till att lära mig ett levande språk, som användes ute i livet. Det är visserligen sant, att för den, som läst latin, är det i någon mån lättare att lära sig en del andra språk. Men alldeles givet måste det å andra sidan vara så, att om man använt så många timmar, som åtminstone på den tiden användes för att lära sig latin, på att lära sig t. ex. engelskan, skulle man absolut haft ofantligt mycket mera nytta därav.

Det är beklagligt, att när det gäller undervisningen den stora massan av människor lever kvar i gamla föreställningar. Utvecklingen har icke följt med tiden på detta område på det sätt, som varit önskvärt. För min del får jag säga, att skulle det kunna åstadkommas, att man icke förde med sig ut i livet en massa barlast av döda språk och annat sådant, som icke har någon betydelse för det praktiska livet, utan man i stället finge lära sig mera praktiska saker och i större utsträckning det, som överhuvud taget har betydelse här i livet, är jag övertygad om, att det skulle vara till större nytta för hela vår undervisning. Detta är min synpunkt på frågan.

Men detta har naturligtvis icke på något sätt varit avgörande för mig, i detta speciella fall, utan härvidlag har särskilt den omständigheten spelat in, att det blir överhuvud taget lättare att ordna denna skolorganisation, när det tämligen svåra finska språket kommer till, om man vid sidan av detta språk har som fast språk engelskan, som dock i alla fall är något lättare än franskan. Det måste nämligen föreligga svårigheter, om man har *två svåra språk*, nämligen både finskan och franskan, att undervisa i, och härtill kommer också, att undervisningen icke får den effekt, som den eljest skulle få.

Ang. högre allmänt läroverk i Haparanda. (Forts.)

Detta är ungefär mina synpunkter på frågan. För mig är denna fråga icke någon hjärtesak, utan huvudsaken för mig är, att riksdagen vill vara med om att i detta fall bifalla regeringens förslag om att upprätta ett läroverk i Haparanda. Från den utgångspunkten, herr talman, ber jag att få yrka bifall till utskottets förslag.

Chefen för ecklesiastikdepartementet, herr statsrådet **Engberg**: Herr talman! När jag lyssnade till den siste ärade talaren, blev jag ganska häpen. Han lever nämligen i den föreställningen, att det nu är så, som det var på hans och min tid, att man i skolorna på latinlinjen icke sysslar med engelskan i någon större utsträckning. Hur är det, mina herrar? På latingymnasiet, där franskan är det fasta språket, har engelskan icke mindre än tio veckotimmar. På realgymnasiet, där engelskan är det fasta språket, har engelskan tretton veckotimmar. Herrarna se alltså, att skillnaden är icke så stor, med andra ord att latinarna vid våra dagars läroverk få läsa engelska och det grundligt. Jag upprepar ännu en gång, att jag icke från någon lärare i engelska i detta land hört någon erinran mot den ställning, som engelskan fortfarande har i det moderna latingymnasiet. Varför ha vi givit engelskan en så god ställning på latingymnasiet? Jo, för att göra slut på den språkliga ensidighet, som tyvärr fanns tidigare, där hela den anglosachsiska världen i stort sett var obekant för svensk bildning. Jag erinrar om, när Nathan Söderblom på sin tid började öppna våra teologers ögon för att det fanns en anglosachsisk kyrka och en anglosachsisk teologi, liksom han öppnade ögonen för att det fanns en fransk teologi. Detta betydde i själva verket en pånyttfödelse på detta område och nya kontakter ute i världen. Vad jag velat åstadkomma med läroverksstadgan av år 1933 har varit en förnuftig avvägning mellan de tre språken, så att full rättvisa skipades dem emellan. Det är ett fullkomligt misstag, när herr Hage söker inbilla kammaren, att här skulle valet stå mellan franskan och engelskan. Det är icke ett antingen—eller utan ett både—och. Frågan är här: Skall det fasta språket på latingymnasiet vid Haparanda läroverk vara något annat än det fasta språk, som finns vid andra latingymnasier i riket? Det är den frågan, kammaren nu har att besvara.

De ledsamma konsekvenser för föräldrar och målsmän, som skulle följa därav, att gymnasiet i Haparanda skulle organiseras på ett annat sätt, vill herr Hage nu taga, men jag skulle vilja höra, vad han har att svara bekymrade föräldrar, vilkas barn måste flytta från Haparanda till Luleå, när de komma och fråga: Varför kunna vi icke få en sådan organisation, att det blir samma språk i båda läroverken? Då står han svarslös.

Herr Holmdahl: Herr talman! Det är otvivelaktigt, såsom den näst föregående talaren yttrade, att den meningsskiljaktighet, som här föreligger, rör sig om en detalj, och jag vill tillägga, att den rör sig om en detalj, som synes mig ganska litet lämpad för att utgöra en utgångspunkt för en allmän principdebatt om 1933 års läroverksstadga och det sätt, varpå denna stadga har ordnat det med avseende å de fasta språken. Det är en enligt min mening icke tillräckligt bred basis att taga upp en principdebatt på.

I själva huvudfrågan är utskottet fullt enigt med Kungl. Maj:t, då det gäller att ett högre allmänt läroverk skall inrättas i Haparanda. Jag ber att få understryka det tack, som herr Hage uttalade till herr ecklesiastikministern för det förslag, han härmed framlagt. Jag tror, att det blir av betydelse för våra gränsbygder i Norrland att få ett sådant kulturcentrum som ett högre allmänt läroverk utgör med lättare tillgång till högre skolbildning för ung-

Ang. högre allmänt läroverk i Haparanda. (Forts.)
domen där uppe. Herr statsrådet har gjort en utmärkt insats genom att taga upp denna sak och framlägga förslag därom.

När det sedan gäller utformningen av detta gymnasium, råder också enighet mellan utskottet och Kungl. Maj:t om själva gymnasiets huvudsakliga organisation, nämligen att latingymnasiet skall vara fyraårigt och realgymnasiet treårigt. På denna punkt har jag visserligen inom skolöverstyrelsen företrätt en annan mening, men jag delar herr statsrådets uppfattning, att pedagogiska skäl starkare tala för en fyraårig än en treårig latinlinje. När skolöverstyrelsen föreslog ett treårigt gymnasium vid läroverket i Haparanda, berodde detta icke på några pedagogiska skäl utan uteslutande på rekryteringsmöjligheterna och i övrigt av skäl, som jag skulle kunna karakterisera såsom social-ekonomiska, nämligen bl. a. att från de kringliggande samrealskolorna i Nederkalix, Kiruna och Malmberget skulle det bliva en lättare tillslutning, om vid Haparandaläroverket funnes ett treårigt latingymnasium, än om där inrättades ett fyraårigt. Detta var ett av de skäl, som föranledde, att överstyrelsen, om ock med tvekan, gick på det treåriga gymnasiet. Man har enligt min mening nog tagit litet lätt på rekryteringsfrågan och på önskvärdheten av att taga hänsyn till dessa socialekonomiska skäl. Å andra sidan är det emellertid klart, att de pedagogiska skälen tala starkare för departementschefens förslag, och statsutskottet, både dess majoritet och minoritet, har icke ansett sig böra på denna punkt opponera sig. Det är alltså blott på en enda punkt, nämligen frågan om det fasta språket, som majoriteten haft en annan mening än Kungl. Maj:t.

Herr talman! Då man här såväl från reservanternas sida som från statsrådets sida riktat en del kritiska anmärkningar mot förslaget att göra engelskan till det fasta språket på Haparanda latingymnasium, anser jag mig böra säga några ord i frågan. Jag tillåter mig då först att till herr Conrad Jansson säga, att hans referat av skolöverstyrelsens ståndpunkt var nog icke alldeles fullständigt eller riktigt. Talesmannen för reservanterna sade, att överstyrelsen sagt, att den ville ha ett treårigt gymnasium både på latinlinjen och reallinjen; men skall man ha ett treårigt gymnasium, måste man införa engelskan där såsom fast språk. Såsom herrarna sett av överstyrelsens i utskottets utlåtande refererade yttrande är detta emellertid icke överstyrelsens argumentering, utan på frågan, varför man bör ha engelskan såsom fast språk, har överstyrelsen argumenterat på följande sätt: Skall man ha finska såsom tillvalsämne på det differentierade gymnasiet i stället för annat modernt språk, så kräves, när man endast har två år till förfogande, enligt överstyrelsens åsikt otvivelaktigt ett större antal timmar för finskan än det timantal, som beräknas för det moderna språk, som finskan skall ersätta. Finskan behöver alltså flera timmar såsom tillvalsämne, och det är därför, som överstyrelsen har framhållit önskvärdheten utav att bereda erforderlig lättnad genom att välja engelskan som fast språk. Engelskan såsom fast språk har nämligen på våra timplaner ett lägre timantal än franska såsom fast språk. Huvudskälet är alltså helt enkelt det, att när man vill ha finska såsom tillvalsämne, så kräver detta, eftersom det blott skall studeras under två år, flera timmar än det moderna språk, som finskan skall ersätta, och under sådana förhållanden behövs det en lättnad, som kan vinnas genom att taga engelska såsom fast språk.

Därmed har jag också besvarat den anmärkning, som framfördes av statsutskottets ärade ordförande. Då han talade om franska och engelska såsom lätta eller svåra språk, är det tillräckligt att påpeka, att franska såsom fast språk har ett större timantal under de två sista åren i gymnasiet än engelskan har, och därför blir det en lättnad, om man byter ut franska mot engelska.

Ang. högre allmänt läroverk i Haparanda. (Forts.)

Sedan jag härmed framhållit det huvudskalet, som överstyrelsen har anfört för sitt förslag och som statsutskottets majoritet anslutit sig till, skall jag även be att få taga upp de skäl, som herr statsrådet här har anfört emot att göra engelskan till fast språk. Herr statsrådet framhöll, att om man gör engelskan till fast språk, så komma de, som gå på latingymnasiet, att endast läsa franska under tre år, och det förstår man ju, sade herr statsrådet, måste vara alldeles värdelöst. Gentemot detta påpekande vill jag endast erinra därom, att detta gäller ju för alla våra realister. Alla våra realister ha engelskan som fast språk och läsa endast franska i tre år, förutsatt att de icke välja till franska, vilket de dock göra i ganska liten utsträckning. Har det något värde för realisterna att enligt 1933 års läroverksstadga läsa franska i tre år, så har det naturligtvis samma värde också för latinarna.

Jag skall också be att få taga upp ett annat argument, som både herr Jons-son i Eskilstuna och herr statsrådet voro inne på, nämligen att det skulle vara en nackdel att taga engelska som fast språk med hänsyn till de elever, som under sin gymnasietid eventuellt flyttade över till ett annat läroverk. Nu får jag ju säga, att när det gäller ett läroverk av denna ringa storleksordning, bli otvivelaktigt dessa fall ganska få, men i alla fall kan det ju icke bli någon alltför svår historia, ty om en eller annan elev under årens lopp får avbryta sin skolgång i Haparanda för att flytta till ett sydligare beläget läroverk, behöver han ju endast komplettera sina kunskaper i franska och tentera in i det ämnet i vederbörande gymnasiering, och detta torde icke möta några alltför stora svårigheter.

När herr statsrådet framhöll, att finskan nog icke vore ett så svårt språk, därför att flertalet, som komme att välja detta ämne, förut talade finska, så vill jag anföra, att när man endast skall läsa finska i två år, behöva nog även de, som kunna tala språket, väl använda denna tid, och därtill kommer, att det är ganska sannolikt, att även elever, som icke ha finska till modersmål, komma att välja till finska.

Herr talman! Jag har härmed endast velat framhålla de skäl, som ha varit bestämmande för överstyrelsen, då vi ha föreslagit, att engelska skulle göras till fast språk. Jag kan icke finna, att något har kommit fram här i debatten, som har rubbat de grunder, varpå överstyrelsen har uppgjort sitt förslag på denna punkt. Jag vill dock åter framhålla, att meningsskiftet här rör sig om en detalj, och jag förstår därför icke riktigt, hur herr statsrådet och chefen för ecklesiastikdepartementet kan säga, att lösningen på denna punkt, vare sig efter utskottets eller reservanternas linje, kan på något sätt äventyra utgången av denna fråga. Det är ett yttrande, som jag måste finna ganska svår-förståeligt.

Ett annat huvudskalet för reservanternas ståndpunkt, ett skäl som jag mycket väl kan förstå, är ju, att när samtliga våra läroverk äro organiserade med franskan som fast språk, bör man icke konstruera läroverket i Haparanda på annat sätt. Jag har i det föregående tillåtit mig erinra om att det finns skäl, som tala för detta, därför att läroverket i Haparanda är det enda, där det skall förekomma undervisning i finska språket. Jag kan därför icke finna, att det skulle vara så utomordentligt riskabelt att här göra ett undantag, och jag kan icke riktigt förstå herr statsrådets aversion mot ett dylikt undantag, som endast skulle bekräfta regeln beträffande de fasta språken vid våra läroverk.

Herr talman! Jag tillåter mig yrka bifall till utskottets förslag.

Chefen för ecklesiastikdepartementet, herr statsrådet **Engberg**: Herr talman! Den föregående ärade talaren ansåg, att ingenting hade framkommit,

Ang. högre allmänt läroverk i Haparanda. (Forts.)

som på något sätt kunde rubba skolöverstyrelsens ståndpunkt. Är det någon av kammarens ledamöter, som erinrar sig, att någonsin den, som suttit som remissinstans i dessa frågor och som själv besynnerligt nog sitter i den avdelning av statsutskottet, som skall behandla samma remissutlåtanden, har ansett, att hans egna utlåtanden blivit på något sätt rubbade? Jag föreställer mig, herr talman, att om man är chef för skolöverstyrelsen och där har tagit sin ståndpunkt, så måste man också fullfölja den i riksdagen. Det är en annan fråga, som jag i detta sammanhang icke skall fördjupa mig uti, huruvida det är lämpligt, att detta fullföljande på punkt efter punkt och år efter år sker under växlande regeringar och växlande ecklesiastikministrar. Detta vare sagt öppet och utan omsvep.

När den ärade talaren nu emellertid sade, att ingenting hade rubbat skolöverstyrelsens ståndpunkt, så vederlade han sig omedelbart själv genom att försäkra, att han hade den övertygelsen, att propositionens linje med det fyraåriga latینگymnasiet var bättre och riktigare. Därmed hade han alltså indirekt erkänt, att Kungl. Maj:ts förslag var bättre än skolöverstyrelsens. Vad sedan beträffar frågan om det fasta språket och finskan såsom tillvalsämne, när man kommer in i det differentierade gymnasiet, förde talaren resonemanget efter den linjen, att här tarvar finskan så många flera timmar, att just därför måste man taga ett annat språk såsom fast språk, men han gled mycket behändigt förbi vad jag redan hade erinrat kammaren om, nämligen att svårigheten beträffande finskan ter sig helt annorlunda för den, som har finska till modersmål, än för de i de svenska familjerna födda barnen, som ha svenska till modersmål, och att man därför icke får slå alla under en hatt genom att påstå, att finskan är så pass svår, att det tarvas ett utbyte av det fasta språket. Nej, mina herrar, det ligger icke alls till på det sättet. Såvitt jag förstår, och det torde kunna vitsordas av dem, som äro från denna bygd, blir det givetvis i första hand de, som komma från finsktalande familjer, som när de komma upp i det differentierade gymnasiet vilja passa på tillfället att få en grammatikalisk skolning i det språk, som är deras modersmål. Därutöver blir det i mindre utsträckning sådana, som med tanke på blivande bosättning i bygden på någon post, där de behöva kunna tala finska, vilja lära sig detta språk såsom ett slags kommunikationsmedel där uppe. Vid sådant förhållande måste jag anse, att det skäl, som herr Holmdahl här förde i fält, icke är hållbart.

När herr Holmdahl i början sade, att detta bara var en obetydlig detalj, så visar dock hela fullföljandet av hans polemik, att det här är fråga om en fortsättning på den strid, som fördes i fjol. Man har helt enkelt funnit det lämpligt att taga denna sak till utgångspunkt för ett fullföljande av denna kampanj. Det ber jag kammaren fästa avseende vid.

Herr **Magnusson** i Skövde: Herr talman! Jag skulle icke ha uppträtt i denna debatt, om icke ett avstående från begärda rätten att tala till äventyrs skulle ha kunnat betraktas såsom ett tecken på att jag frånfallit den uppfattning, som jag tidigare uttryckt genom att ha anslutit mig till reservationen, vars uppfattning jag fortfarande delar. Jag är fullt medveten om de stora vanskligheter, som föreligga för en lekman att yttra sig i en fråga som denna, och jag kommer därför icke heller att uttala något annat än några små funderingar, som man skulle, såsom här under debatten varit fallet, kunna rubricera såsom bondförstånd, om det nu är sunt förstånd må andra döma.

Herr Hage började sitt anförande med att säga, att man skall icke skåda given häst i munnen. Huruvida herr Hage har i detta fall kunnat göra det

Ang. högre allmänt läroverk i Haparanda. (Forts.)

tillräckligt sakkunnigt, lämnar jag därhän. Men jag skulle också vilja ifrågasätta, huruvida man icke, när man nu har fått en häst till skänks, skall se till att man icke skor den så illa, att den kommer att halta. Jag kan icke neka till att när jag sökt sätta mig in i denna sak, vilket jag dock endast ofullständigt kunnat göra genom vad som förekommit under utskottets plenum och därefter under dagens debatt, har jag icke funnit tillräckliga skäl tala för att i detta fall göra ett undantag ifrån vad som är regel vid alla rikets övriga läroverk. Särskilt har jag varit påverkad av den omständighet, som här anfördes av herr statsrådet och chefen för ecklesiastikdepartementet, nämligen att det skulle uppstå rätt stora svårigheter för dem, vilka till äventyrs nödgas flytta från Haparanda läroverk. Jag har stärkts i denna uppfattning av den omständigheten, att, om jag icke misstar mig, får man räkna med större antal flyttningar norrifrån söderut än man har anledning att göra å andra orter och vice versa. Jag har därför kommit till den uppfattningen, att den ståndpunkt, som Kungl. Maj:t och reservanterna intaga i detta fall, är den mest befogade. För mig har därvid på intet sätt varit avgörande eller ens influerat den omständigheten, huruvida den ordning, som nu en gång är antagen i fråga om språkens ställning vid läroverken, är riktig eller ej.

Jag ber därför, herr talman, att få instämma i yrkandet om bifall till reservationen.

Herr *Weijne* instämde häruti.

Herr **Hage**: Herr talman! Jag skulle icke ha begärt ordet, om det icke varit så, att herr statsrådet hade riktat en direkt fråga till mig. Han frågade nämligen: vad skall herr Hage svara de bekymrade föräldrar, som flytta exempelvis från Haparanda till Luleå och där möta en ny läroverksorganisation? På den frågan vill jag svara på samma sätt, som jag många gånger förut svarat folk, som frågat mig, varför jag intagit den eller den ståndpunkten i någon andra lagutskottsfråga. Jag har sagt, att när man går att taga ställning till en fråga, som skall avgöras här i riksdagen, brukar det alltid vara så, att det finns både fördelar och nackdelar och kan anföras skäl både för och emot en viss lösning. Då brukar man emellertid se efter, vilket som medför de flesta fördelarna och sedan tar man det förslag, som man tycker är mest fördelaktigt, även om det skulle draga med sig vissa nackdelar. Jag skall nu gärna göra det medgivandet, att det förslag, som jag i detta fall går in för, har en nackdel, nämligen den av statsrådet påpekade. Men å andra sidan har detta förslag så övervägande fördelar, att jag, även om jag erkänner att det medför någon nackdel, kommer att rösta för detsamma.

Sedan vill jag säga, att det är nog riktigt, som herr statsrådet säger, att de, som komma att använda sig av undervisningen i finska, bli i första hand barnen från finska familjer. Men jag vill samtidigt uttala den förmodan, att icke ett så ringa antal barn från svensktalande familjer komma att använda sig av denna undervisning i finska. Skola de nämligen stanna kvar där uppe och bli ämbets- eller tjänstemän, är det givetvis till fördel för dem att kunna finska. Därför torde det, som sagt, vara tämligen säkert, att ett icke obetydligt antal barn från svenska familjer komma att begagna sig av den undervisning i finska, som läroverket kan ge, och för dem måste naturligtvis svårigheterna att lära sig detta språk bli tämligen stora.

Jag ber att få vidbliva mitt yrkande.

Herr **Persson** i Falla: Herr talman! Såsom här förut har erinrats, har denna fråga icke den stora betydelse, som den debatt, som här har upp-

Ang. högre allmänt läroverk i Haparanda. (Forts.)

rullats, närmast skulle kunna få en att tro. Frågan har mycket begränsad räckvidd, men det är dock en praktisk anlägenhet att få språkundervisningen i Haparanda ordnad så, att eleverna kunna deltaga i den utan alltför svåra ansträngningar. Sedan kommer det ju till i vad mån den ena eller andra språklinjen ger eleverna bättre möjlighet att reda sig och ger dem större nytta ute i livet. Den saken skall jag icke närmare ingå på. Jag har dock för min del nog samma uppfattning, som av praktiskt folk förut i debatten gjorts gällande, nämligen att den engelska språklinjen i allmänhet för eleverna blir till större nytta ute i livet, men det må vara en sak för sig.

Vad jag begärde ordet för var det ganska uppseendeväckande uttalande, som nyss gjordes av herr statsrådet och chefen för ecklesiastikdepartementet. Han riktade ett mycket starkt angrepp mot herr Holmdahl, därför att denne, som i sin egenskap av chef för skolöverstyrelsen haft detta ärende på remiss, här i kammaren tager till orda för en bestämd mening i frågan. Märkte kammaren riktigt vad som låg i detta herr statsrådets yttrande och mycket starka angrepp? Vilket anspråk är det, som herr statsrådet verkligen här gör gällande? Jo, det är, att en statens ämbets- eller tjänsteman, som är intresserad av och har behandlat en viss fråga, får vara så god och tåga här i kammaren, när regeringen framställer ett förslag, som denne ämbets- eller tjänsteman har en annan uppfattning om. Det är en rent diktaturmässig tankegång, som ligger bakom herr statsrådets angrepp på herr Holmdahl, och jag ber att få bestämt säga ifrån, att kammaren vill icke se några sådana diktaturtendenser från regeringsbänken. Herr Holmdahl sitter i denna kammar med precis samma rätt som herr statsrådet Engberg gör det. Jag vill också nämna, att herr Holmdahl icke deltog i behandlingen på avdelningen av denna fråga. Han deltog icke heller, som vi kunna se av utskottets utlåtande, i frågans behandling i utskottets plenum, men naturligtvis har han full rätt att göra det och full rätt att här i kammaren säga sin mening i frågan, ja, jag menar, att han har nästan skyldighet att göra det, eftersom han är sakkunnig i högre grad än de allra flesta. Vi få söka respektera de olika uppfattningar, som kunna komma fram i denna fråga liksom i alla andra. Jag har i hög grad respekt för de sakliga argument, som ha framförts av reservanterna, men jag har icke respekt för de diktaturanspråk, som herr statsrådet här har fört fram, och som riksdagen måste bestämt reagera emot.

Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Nyblom: Herr talman! Jag är för min del ganska förvånad över att man här har tagit upp en så stor strid i en fråga, som i själva verket avgjordes redan i fjol. Det finns ju intet som helst skäl till att här ånyo taga upp hela den argumentering, som fördes i fjol rörande franskans och engelskans olika ställning till varandra vid gymnasiet. Vad det här gäller är, som herr statsrådet Engberg själv har framhållit, huruvida man skall bryta sönder läroverksorganisationen på en punkt i vårt land och därmed bryta den enhetlighet, som vi för närvarande ha. Det kan dock icke ur praktiska synpunkter vara berättigat att frångå denna enhetlighet och vid ett särskilt läroverk och kanske för framtiden flera läroverk skapa en organisation, som avviker från den, som bör vara den normala för hela riket. Alltså, jag lägger på frågan rent praktiska synpunkter.

Det är för övrigt på det viset, att engelskan icke på något sätt är tillbaka-satt i våra gymnasier, utan tvärtom har den en mycket god ställning. Vad man eftersträfvade, då 1933 års läroverksstadga skrevs, var att få full jämvikt mellan de olika språken och att man därför skulle skipa rättvisa mellan dem. Jag tror, att detta är till fördel för eleverna i våra läroverk och att man

Ang. högre allmänt läroverk i Haparanda. (Forts.)

därför icke skall i onödan taga upp en strid om denna sak, som redan är avgjord på ett sätt, som kan sägas vara till nytta och gagn.

Jag vill från de utgångspunkter jag angivit helt enkelt yrka bifall till herr Andersons i Råstock m. fl. reservation.

I detta anförande instämde herrar *Andersson* i Dunker och *Wallén*.

Herr **Anderson** i Råstock: Herr talman! Min ärade länskamrat på Örebro-bänken tog förfärligt illa vid sig av det enkla konstaterande, som statsrådet Engberg gjorde under debattens gång. Jag skall i min tur be att få konstatera en annan sak. Det är, att här finnas några lärda män i första och i andra kammaren, som oupphörligen vilja söka påtvinga båda kamrarna sin mening i en språkfråga, som ostridigt ligger under Kungl. Maj:ts ensamma bedömande. Vilka hava de mest diktatoriska fasonerna, ber jag att få veta.

Herr **Svensson** i Grönvik: Herr talman! Jag vill uttrycka min förvåning över att den här frågan, som egentligen är en praktisk tillämpningsfråga, kommit upp och fått sådana proportioner. Den senaste talaren gjorde gällande, att några lärda män försökte påtvinga oss sin mening och öva inflytande på frågan. Det är ingen, som övat inflytande på mig. Jag har sökt använda den förmåga jag har att bedöma frågan rent sakligt. Jag ber därför att få tillbakavisa den saken, vad det gäller min ställning.

Det har gång efter annan både från herr statsrådet och andra talare framhållits, att denna fråga avgjorts förra året. Jag skulle vilja fråga: Vad är det för ett tal? Denna fråga har en särställning. Här är det ett helt annat utgångsläge. Det är ett annat språk, som inträtt, alltså finskan, som icke är invalsamme vid något annat läroverk. Det är ett undantag från regeln, som det gäller.

Jag tycker, att man borde taga hänsyn till de faktiska förhållanden, som det nu är fråga om. När statsrådet talar om svårigheterna för den rörliga befolkningen och att man skall taga hänsyn till det framför allt, tycker jag, att herr statsrådet vill stifta lagar för undantagen och icke för regeln. Det är för den fasta befolkningen man skall fastställa bestämmelser, icke för den rörliga. Jag kan i likhet med herr Holmdahl säga, att de sakliga argumenten i denna debatt ingalunda bevisa, att icke utskottet har rätt. Jag tror, att de ha stärkt den uppfattning, som utskottet har.

Jag ber, herr talman, att få vidhålla mitt yrkande.

Herr **Persson** i Falla: Herr talman! Det var endast ett yttrande, som efter mitt första anförande fälldes av statsutskottets ärade ordförande och som uppkallade mig. Han yttrade några ord om att han mycket väl märkt, att det finnes några lärda män här i kamrarna, som gång på gång ville påtvinga riksdagen sin mening. Och han menade, att det skulle vara dessa lärda män, som här skulle svara för utskottets utlåtande mot de enkla lekmännen, som skulle stå för reservationen. I själva verket är det så, att om vi se på vilka som stå för utskottet och för reservationen, är det en ganska lika blandning av lärda och olärda, mest olärda, och det finnes icke ett spår av sanning i det yttrandet, att här skulle det vara mot de lärda männens attack, som det gällde att värja sig. Snarare skulle det vara så, att det är det enkla lekmanaförståndet, det enkla praktiska förståndet, som bär upp statsutskottets utlåtande, under det att den mera lärda linjen är den franska språklinjen, alltså reservationen. Jag menar, att ordförandens i statsutskottet anmärkning ligger mera på det demagogiska än på det sakliga planet.

Ang. högre allmänt läroverk i Haparanda. (Forts.)

Så skulle jag vilja säga ett ord till. Vi känna alla den parlamentariska maktställning statsutskottets ärade ordförande har och hur hårdhänt han går fram i debatterna här i kammaren för att slå ned motsatta meningar. Kan man säga, att det är någon, som vill påtvinga oss sin mening, och som vi böra värja oss mot, så är det statsutskottets ärade ordförande. De lärda männen äro mycket ofarligare.

Herr **Annderson** i Råstock: Herr talman! Jag tror, att i denna lilla replikväxling det är svårt att göra skillnad i sistnämnda avseende mellan herr Persson i Falla och mig. De ord jag sade nyss ber jag få understyrka med att säga, att jag har icke för ro skull deltagit i statsutskottets arbete i skolfrågor under så många år, visserligen icke på andra avdelningen men i utskottet i dess helhet, att jag vågar stå för vartenda dugg av vad jag sade tidigare.

Överläggningen förklarades härmed avslutad. Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till den vid utlåtandet fogade reservationen; och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Votering begärdes likväl av herr Jonsson i Eskilstuna, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller statsutskottets hemställan i utskottets förevarande utlåtande nr 43, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit den vid utlåtandet fogade reservationen.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, företogs omröstning med tillämpning av uppsyningsförfarandet; och befanns därvid flertalet hava röstat för nejpropositionen, vadan kammaren bifallit den vid utlåtandet fogade reservationen.

§ 10.

Föredrogs statsutskottets utlåtande, nr 44, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående egnahems lån till statens järnvägars personal i Ånge; och biföll kammaren utskottets däri gjorda hemställan.

§ 11.

*Ang. statens
övertagande
av Gävle—
Ockelbo
järnväg m. m.*

Vidare föredrogs statsutskottets utlåtande, nr 45, i anledning av väckta motioner om statens övertagande av Gävle—Ockelbo järnväg m. m. Därvid anförde:

Herr **Olsson** i Gävle: Herr talman! Det är icke min avsikt att ställa något yrkande i anledning av statsutskottets hemställan på grund av den motion, som vi representanter på Gävleborgsbänken i båda kamrarna väckt. I det läge, vari ärendet nu befinner sig, finnes det överhuvud taget ingen annan väg att gå än den statsutskottet föreslagit och vilken vi också upptagit som ett alternativ i vår motion. Vi äro sålunda mycket tacksamma mot statsutskottet för att det genom sitt förslag här ger ett andrum, där det är möjligt att taga upp denna fråga om förvärvande av Gävle—Ockelbo järnväg till en ingående omprövning. Det är också vår förhoppning i Gävleborgs län, att vid en sådan

Ang. statens övertagande av Gävle—Ockelbo järnväg m. m. (Forts.)
omprövning man skall söka låta den omfatta allt, som kan komma att inverka på riksdagens slutliga ståndpunktstagande i fråga om att för statens järnvägars räkning inköpa Gävle—Ockelbo järnväg.

Vad som har gjort att jag har tagit mig friheten att begära ordet är närmast att jag vill ställa en vädjan till departementschefen att vid den omprövning, som nu kommer att äga rum — vi hava ju nogsamt bemärkt det yttrande, som avgivits av järnvägsstyrelsen — departementschefen måtte sätta ortsbefolkningen, näringslivet och länsmyndigheterna i tillfälle att få säga sin mening uti det här föreliggande spörsmålet. Det är viktigt, att det blir omprövat, vilka förpliktelser böra åvila järnvägsbolaget. Men det är också lika viktigt, att det blir omprövat, vilka kostnader som uti olika avseenden kunna komma att drabba statsverket, om banan skulle nedläggas och vilka andra anordningar måste vidtagas för ordnandet av trafiken. Jag tänker i det fallet närmast på de kostnader, som det skulle komma att medföra för statsverket för anläggandet av en landsväg, ett krav, som säkert icke kan avvisas, därest denna järnväg nedlägges och upprives.

Jag ber också att få uti denna vädjan till kommunikationsministern inlägga ett bestämt uttalande om, att denna fråga icke får ses endast såsom om det rörde sig om ett litet ortsintresse för befolkningen och industrien i de direkt berörda trakterna mellan Ockelbo och Gävle. Järnvägen har ända sedan 1880-talet bildat en naturlig förbindelseled för stora delar av befolkningen i Gävleborgs län med dess residensstad. För dessa delar av Gävleborgs län och för den befolkning, som bor därinom, skulle det icke bara betyda ökade resekostnader, när man skulle resa till residensstaden, utan det skulle också betyda avsevärda besvärligheter i många avseenden, när det gällde förbindelsen med residensstaden.

Jag begär icke, att departementschefen skulle fara upp t. ex. till vår ärade talmans hemort och med den som utgångspunkt taga och fara de olika vägarna till residensstaden i Gävleborgs län. Men det skulle säkerligen vara mycket lärorikt för att departementschefen skulle förstå de synpunkter, som vi gävleborgare lägga på det spörsmål, som nu är under avgörande.

Jag vill emellertid, herr talman, uttala den förhoppningen, att vid den fortsatta omprövning, som nu i anledning av statsutskottets utlåtande, därest det antages av kamrarna, kommer att äga rum, man skall från kommunikationsdepartementet taga upp till verklig omprövning alla de synpunkter, som kunna öva inflytande på denna sak, så att man icke bara tar hänsyn till att det här skulle vara ett litet begränsat ortsintresse. Det gäller nämligen ett väsentligt större intresse än det som kungl. järnvägsstyrelsen försökt lägga in i denna sak.

Häruti instämde herrar *Holmström, Högström och Hilding.*

Chefen för kommunikationsdepartementet, herr statsrådet **Leo**: Herr talman! I anledning av vad herr Olsson i Gävle yttrat vill jag bara säga, att det är självfallet, att frågan kommer att bli föremål för all den utredning och undersökning, som kan åstadkommas. Och naturligtvis komma vi därvid icke att försumma att höra ortsbefolkningen och länsstyrelsen uppe i Gävleborgs län. Vi bli då även i tillfälle att höra, i vad mån ortsbefolkningen är villig att ikläda sig kostnader för järnvägens fortsatta bestånd. Ty det är uppenbart, att om denna järnväg skall fortsätta med driften, så kommer det att ställas krav i första hand på järnvägen själv, på vederbörande aktiebolag att uppehålla driften och i andra hand på ortsbefolkningen att ekonomiskt medverka till driftens uppehållande. Vi måste besinna, att här gäller det icke en

Ang. statens övertagande av Gävle—Ockelbo järnväg m. m. (Forts.) statsbana utan en enskild järnväg och att man icke kan utan vidare ålägga vare sig järnvägsstyrelsen eller staten att taga på sig kostnader för driftens fortsatta upphållande.

Vidare yttrades ej. Utskottets hemställan bifölls.

§ 12.

Slutligen föredrogos vart för sig första lagutskottets utlåtanden:

nr 22, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändrad lydelse av 77, 78 och 79 §§ lagen den 12 maj 1917 (nr 189) om expropriation m. m.; och

nr 23, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om upptagande av ed för rättighets tillvaratagande i utlandet.

Kammaren biföll vad utskottet i nämnda utlåtanden hemställt.

§ 13.

Herr *Lithander* avlämnade två motioner i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 164, angående ändrade grunder för anordnandet av rundradioverksamheten i Sverige.

Dessa motioner, som erhöilo ordningsnumren 512 och 513, bordlades.

§ 14.

Till bordläggning anmäldes:

statsutskottets utlåtanden och memorial:

nr 7, angående regleringen för budgetåret 1935/1936 av utgifterna under riksstatens sjunde huvudtitel, innefattande anslagen till finansdepartementet;

nr 46, i anledning av kamrarnas skiljaktiga beslut beträffande det i statsverkspropositionen under fjärde huvudtiteln, avd. Lantförsvaret, upptagna anslaget för avlöning till personal vid staber och truppförband m. fl.;

nr 47, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående lån för utvidgning av Vilhelmsro anstalt för fallandesjuka;

nr 48, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående rätt för notarien J. O. V. Gadd att för uppflyttning i löneklass tillgodoräkna viss tjänstgöring;

nr 49, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen under sjätte huvudtiteln gjorda framställning om bidrag till uppförande av en hangar å Bromma flygplats;

nr 50, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen under utgifter för kapitalökning gjorda framställningar om anslag till belysningsanläggningar för luftfartsleder m. m.; och

nr 51, i anledning av Kungl. Maj:ts propositioner angående inrättande av statens allmänna fastighetsfond samt med förslag till inkomst- och utgiftsstat för fonden för budgetåret 1935/1936;

bevillningsutskottets betänkande, nr 22, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om ändrad lydelse av 3 § förordningen den 23 oktober 1908 angående bevillningsavgifter för särskilda förmåner och rättigheter;

bankoutskottets utlåtanden och memorial:

nr 13, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående pensionsförhöjning i vissa fall till mejerikonsulent med delaktighet i statens pensionsanstalt;

nr 14, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående beräkning av engångsavgift till statens pensionsanstalt beträffande lärarbefattningar vid vissa anstalter för yrkesundervisning m. m.;

nr 15, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående förbättrade pensionsförmåner för vissa förutvarande anställningshavare vid Hässleholm—Markaryds järnväg;

nr 16, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående delaktighet i statens pensionsanstalt för överläkare vid statsunderstödda vanförestalter;

nr 17, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående bidrag av statsmedel till gäldande av förra kamreren vid Ruda—Finsjö—Oskarshamns och Ruda—Älghults järnvägsaktiebolag Maria Wijkströms avgifter till enskilda järnvägarnas pensionskassa;

nr 18, med föranledande av kamrarnas skiljaktiga beslut beträffande bankoutskottets utlåtande nr 5, i anledning av väckta motioner om pension åt f. d. sekreteraren hos statsutskottet, statskommisarien A. G. Thorstenson;

nr 19, i anledning av väckta motioner angående tryckning av en förteckning över bondeståndets ledamöter under tiden 1710—1800;

nr 20, i anledning av väckt motion med förslag om utredning av fråga om publicering av hittills otryckta riksdagsprotokoll;

nr 21, angående anordnande av en folkfest i samband med högtidlighållandet av riksdagens 500-årsjubileum; och

nr 22, i anledning av väckt motion om anvisande av medel för gäldande i viss utsträckning av maskinisten N. W. Andersson och eldaren I. W. Rahm åliggande befordringsavgifter till civilstatens änke- och pupillkassa; samt

första lagutskottets utlåtanden:

nr 24, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändrad lydelse av 7 § lagen den 30 augusti 1932 (nr 404) om kyrkofond;

nr 25, i anledning av väckt motion angående lindring för vissa pastorat och arrendatorer i dem gentemot kyrkofonden åliggande ränteförpliktelse; och

nr 26, i anledning av väckt motion om revision av lagen om ekonomiska föreningar.

§ 15.

Justerades protokollsutdrag.

§ 16.

Ledighet från riksdagsgöromålen beviljades:

herr <i>Johansson</i> i Djursnäs	under	2	dagar	fr. o. m. den	18	mars,
› <i>Landgren</i>	›	2	›	›	›	›
› <i>Björklund</i>	›	4	›	›	›	›
› <i>Englund</i>	›	11	›	›	›	›
› <i>Bäcklund</i>	›	4	›	›	›	›
› <i>Mårtensson</i>	›	5	›	›	›	›
› <i>Törnkvist</i> i Karlskrona	›	7	›	›	›	›
› <i>Nilsson</i> i Hörby	›	2	›	›	›	›
› <i>Holmström</i>	›	3	›	›	›	›
› <i>Hage</i>	›	3	›	›	›	› och
› <i>Jacobsson</i>	›	2	›	›	›	›

Kammarens ledamöter åtskildes härefter kl. 2.24 e. m.

In fidem
Per Cronvall.